

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. “Deprem sonrası sular çekilir ve deniz yüzeyinde su kabarcıkları varsa tsunami olacak demektir...” Tayland’ın Phuket Adası’nda ailesiyle tatil yapan 10 yaşındaki İngiliz Tilly, coğrafya öğretmeninin derste söylediği bu cümleyi hatırlayınca yetkilileri uyardı. Sahil boşaltıldı ve 100 kişinin hayatı kurtuldu.

Yukarıda anlatılan durum, coğrafya bilgisinin hangi alanda kullanıldığına bir örnektir?

- A) Turizm B) Ulaşım C) Doğal afet D) Ekonomi E) Ticaret

2. **Deprem sonrasında tsunaminin meydana gelmesi coğrafyanın hangi ilkesine örnektir?**

- A) Dağılım B) Karşılıklı ilgi C) Nedensellik D) Somutluk E) Nesnellik

3. **Aşağıdaki coğrafi olaylardan hangisi fiziki coğrafyanın inceleme alanına girmez?**

- A) Nemrut Dağı’nın oluşumu B) Akdeniz’deki deniz suyu sıcaklığı
C) Karadeniz Bölgesi’ndeki dağınık yerleşmeler D) Kovada Gölü’nün oluşumu
E) İç Anadolu Bölgesi’nde oluşan yağışlar

4. Coğrafya, doğal sistemleri alt bilim dalları ile birlikte inceler.

Buna göre aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

- A) Canlılar küresi-Hidroğrafya B) Taş küre-Jeomorfoloji C) Hava küre-Biyocoğrafya
D) Su küre-Kartografya E) Ateş küre-Klimatoloji

5. İnsanoğlu, ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ilk günden itibaren doğayla sürekli etkileşim hâlinindedir. Bu süreç boyunca bazen insan doğayı etkilemekte, bazen doğa insanı etkilemekte, bazen de doğayla insan arasında karşılıklı etkileşim olmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi insan faaliyetlerinin doğal çevreye olan etkilerinden biri değildir?

- A) Barajlar yapılarak elektrik üretilmesi B) Kimyasal atıkların suların kirlenmesi
C) Fosil yakıtların tüketilmesiyle küresel ısınma olması D) Yol yapımı sırasında heyelan olması
E) Fırtınalar yüzünden ağaçların zarar görmesi

6. **Aşağıdakilerden hangisi beşerî coğrafyaya yardımcı olan bilim dallarından biridir?**

- A) Jeoloji B) Jeofizik C) Litoloji D) Etnoloji E) Oseonografya

7. **Aşağıdakilerin hangisinde coğrafyanın dağılım ilkesine örnek verilmemiştir?**

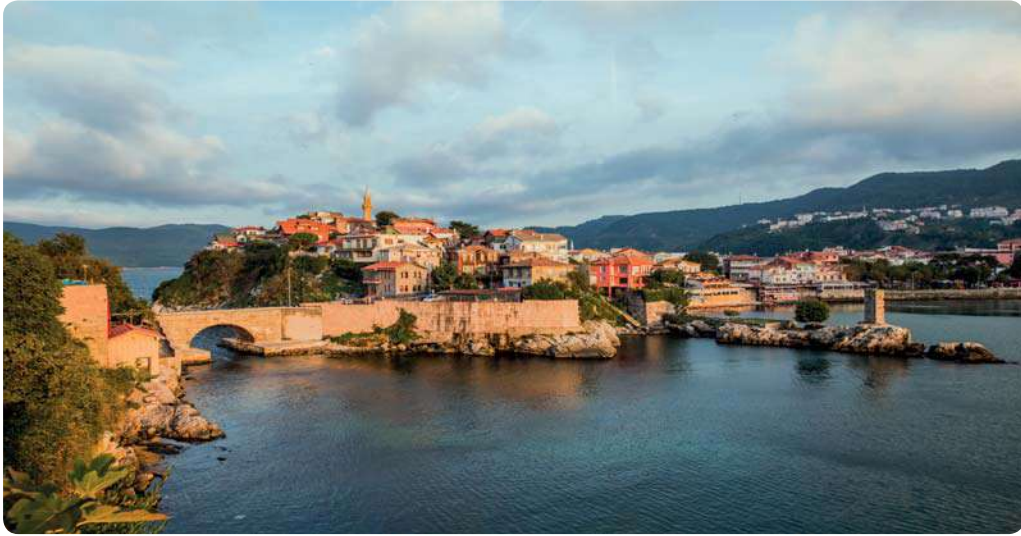
- A) Ekvator, dünyanın en yağışlı yerlerinden biridir.
B) İlkbahar mevsiminde görülen ani soğuklar tarım ürünlerine zarar verir.
C) Maki bitki örtüsü Akdeniz çevresinde yaygındır.
D) 60° enlemleri üzerinde alçak basınç koşulları görülür.
E) Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında dağlar kıyıya paralel uzanır.

8. “(I) Taş kömürü 1. Jeolojik Zaman arazilerinde oluşmuş bir enerji kaynağıdır. (II) Bu kaynağın zengin olduğu alanlarda demir-çelik sanayisi gelişmiştir. (III) Ülkemizde Zonguldak ve çevresi taş kömürü yatakları bakımından zengindir.”

Buna göre yukarıdaki metinde coğrafyanın bağlantı ilkesi hangi cümle veya cümlelerde ifade edilmiştir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

9. Coğrafya biliminin gelişimine katkı sağlayan birçok Türk ve Müslüman bilim insanı bulunmaktadır. **Buna göre aşağıdaki yazar-eser eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?**
- A) Biruni / Kitab'üt-Tahkik Mâ li'l-Hind
 B) Evliya Çelebi / Seyahatname
 C) Pîrî Reis / Kitab-ı Bahriye
 D) İdrisi / Kitâb-ür-Rüşandi
 E) Makdisi / Dîvânu Lugâti't-Türk
10. Coğrafya öğretiminde öğrencilere kazandırılmak istenen birçok hedef bulunmaktadır. **Buna göre aşağıdakilerden hangisi bu hedeflerden biri değildir?**
- A) Yaşadığı mekânı etkin ve doğru kullanmak
 B) Çevresel sorunlara çözüm üretmek
 C) Yaşadığı çevreyi kendi amaçları doğrultusunda sınırsız kullanmak
 D) Ülkemizde ve dünyada meydana gelen değişimleri fark etmek
 E) Coğrafi olayları ve bunların yeryüzüne dağılışını öğrenmek
11. “Bizim yaşadığımız yerde hava sürekli bulutlu ve yağmurludur. Bu yüzden büyük ağaçlardan oluşan ormanlık alanlarda farklı türden hayvanlar yaşar. Sabah dalgaların ve kuşların sesiyle uyanırız. Göl kıyısında kahvaltımızı yaparız.”
- Yukarıdaki paragrafta doğal sistemlerden hangilerine değinildiğini açıklayınız.**

Amasra, Batı Karadeniz'de yer alan Bartın iline bağlı şirin bir ilçemizdir. 3.000 yıllık tarihi ile eski bir yerleşim yeri olan Amasra; denize doğru uzanmış bir yarımada, bunun iki yanında korunaklı birer liman görevi gören iki koy ve ana karaya köprüyle bağlı bir adaya sahiptir. Orman ile denizin muhteşem bir ahenk oluşturduğu Amasra; kalesi, kendine özgü evleri, yemekleri ve el sanatları ile önemli bir turizm merkezidir.

12. Yukarıdaki fotoğraf ve metinde tespit ettiğiniz doğal ve beşerî unsurları aşağıya yazınız.

Doğal unsurlar:

Beşerî unsurlar:

13. Yukarıdaki fotoğrafa bakarak insanların doğal çevreye yaptığı etkileri örneklerle açıklayınız.

Erzurum'daki termal kaynakları araştıran bir coğrafyacı çalışma sürecinden şöyle bahseder:

“(I) Bu konudaki araştırmama kaynak taraması yaparak başladım. Bu bölgenin yakın bir jeolojik dönemde oluştuğu için faylar ve termal kaynaklar bakımından çok zengin olduğu kanaatine vardım. Daha sonra Erzurum sınırları içindeki termal kaynakları tespit ettim. (II) Bu kaynakların bulunduğu Pasinler, Tekman, Horasan, Aziziye ve Köprüköy ilçelerinde arazi çalışmaları yaptım. (III) Termal kaynakların olduğu yerlerde turizm faaliyetlerinin de geliştiğini gördüm. (IV) Bu kaynaklardan çeşitli şekillerde yararlanan kişilerle bire bir görüşmeler yaptım. (V) Kaynakların il genelindeki dağılışını çıkararak çalışmalarımı rapor hâline getirdim.”

Araştırmacının ifadelerinin yer aldığı yukarıdaki paragrafa göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

14. I numaralı cümlede coğrafyanın hangi ilkesinden yararlanılmıştır?
15. II numaralı cümlede coğrafyanın hangi ilkesinden yararlanılmıştır?
16. III numaralı cümlede coğrafyanın hangi ilkesinden yararlanılmıştır?
17. Doğal ve beşerî unsurlar birbirleriyle karşılıklı etkileşim içindedir.

Aşağıdaki durumlardan hangisinin beşerî faaliyetler üzerindeki olumsuz etkisi diğerlerinden daha fazladır?

- A) İtalya'da Etna Yanardağı çevresinde toprakların geçirimli olması sonucu tarımsal ürün çeşitliliğinin azalmasının
- B) Şiddetli lodos nedeniyle Çanakkale Boğazı'nda deniz ulaşımının aksamasının
- C) İzlanda'da meydana gelen volkanik patlamalar sonucu kül ve toz bulutlarının hava trafiğini etkilemesinin
- D) Konya Havzası'nda obrukların oluşumu sonucu tarım alanlarının zarar görmesinin
- E) Antalya kıyılarında dalga aşındırması sonucu falezlerin gerilemesinin

2012 YGS/Sos

18. I. Tarım teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak tarımsal verimin artması
II. Taş kömürü yataklarının bulunduğu alanlarda sanayi faaliyetlerinin gelişmesi
III. Bitki örtüsünün tahrip edildiği alanlarda erozyon riskinin artması
IV. Yapı malzemesinin kerpiç olduğu alanlarda depremin yıkıcı etkisinin fazla olması

Yukarıdakilerden hangileri ekonomik coğrafyanın doğrudan inceleme konuları arasında yer alır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

2016 LYS-3

19. Daha iyi ve güvenli yaşama arzusu, insanoğlunun çevresel koşullara müdahale etmesine neden olmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi, bu duruma örnek gösterilemez?

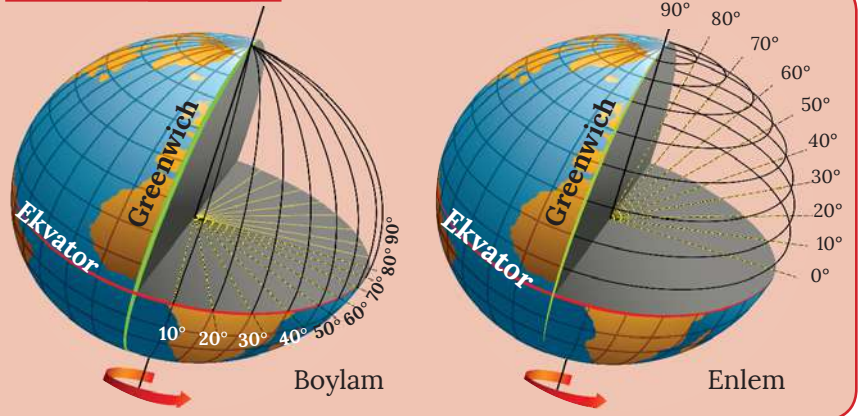
- A) Gelgit etkisini azaltmak için Batı Avrupa'da kıyıya bariyerler yapılması
- B) Bazı Orta Doğu ülkelerinde denizin doldurularak yerleşmeye açılması
- C) Büyük projelerle kurak alanların sulamalı tarıma açılması
- D) Deprem riski yüksek bölgelerde dayanıklı binaların yapılması
- E) Dağlık ülkelerde kara ve demir yolu ulaşımının köprü ve tüneller aracılığıyla yapılması

2016 LYS-4

Bilgi Havuzu

Boylam: Dünya üzerindeki bir yerin başlangıç meridyenine (0°) olan uzaklığının derece (°), dakika (') ve saniye (") cinsinden açısal değeridir. Örneğin Bursa il merkezinde yer alan Osman Gazi Türbesi'nin boylam değeri 29° 05' 70" doğudur.

Boylam, yerel saat ve mutlak konumu etkiler.

Paralel mi, Meridyen mi?

Uygulama

Paralel ve meridyenlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak tablodaki ilgili alanları işaretleyiniz.

Paralel	Meridyen

Aralarındaki uzaklık her yerde 111 km'dir.

Uzunlukları birbirine eşittir.

Birer derece açılarla çizildiğinde toplam sayıları 180'dir.

Numaraları kutuplara doğru büyür.

Çevre uzunlukları kutuplara gittikçe azalır.

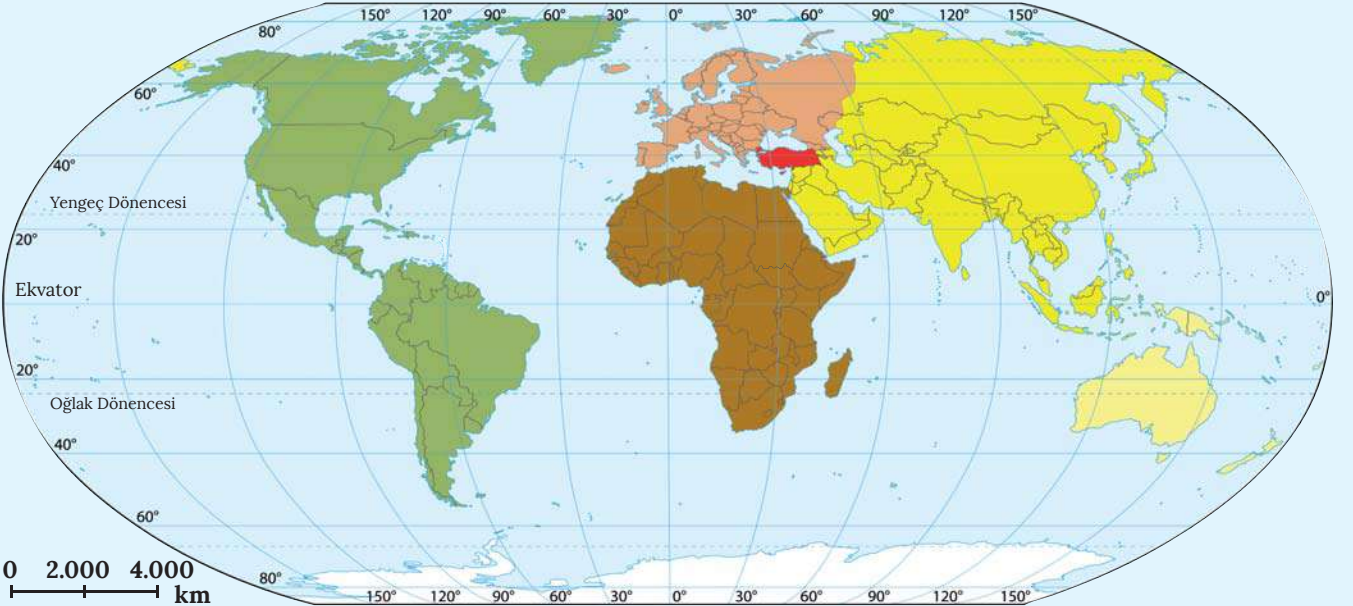
Birer derece açılarla çizildiğinden toplam sayıları 360'tır.

Ardışık olanların arasındaki yerel saat farkı 4 dakikadır.

Kutup noktalarında birleşir.

Konum Belirleme

Uygulama

Atlaslarınızdan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

- Harita üzerine kıta ve okyanusların isimlerini yazınız.
- Ekvator hangi kıtaların üzerinden geçmektedir?
- Başlangıç meridyeni hangi kıtaların üzerinden geçmektedir?
- Hangi kıtaların tamamı başlangıç meridyenin batısında yer alır?
- Verilen haritadan yararlanarak ülkemizin Ekvator ve Greenwich'e göre konumunu ve yer aldığı yarım küreleri yazınız.
- Afrika ile Avrupa Kıtası'nın mutlak konumlarını yaklaşık olarak yazınız.

Koordinat Bulma

Ders Dışı Uygulama

Siz de yaşadığınız yerin enlem ve boylam değerlerini, Harita Genel Komutanlığının (Geoportal) veya Google Earth'ün Genel Ağ adreslerinden yararlanarak bulunuz.

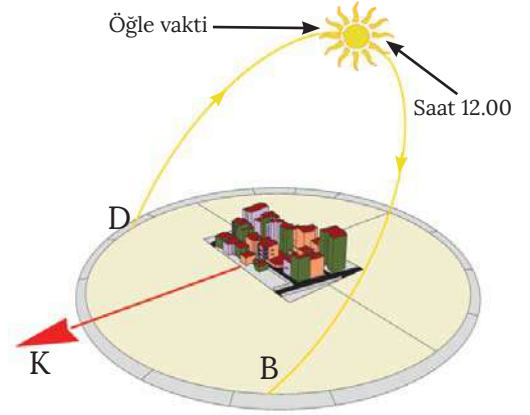
Yerel Saat

Bir bölgede Güneş ufuk düzlemi üzerinde en yüksek noktaya ulaştığında saat 12.00, vakit öğleedir. Güneş ışınları bu bölgeye en büyük açı ile düşer (Görsel 1.24.). Güneş'e göre belirlenen saate **yerel saat** denir. Yerel saat, genellikle ibadet vakitlerinin düzenlenmesinde (namaz, iftar, sahur vakitleri vb.) kullanılmaktadır.

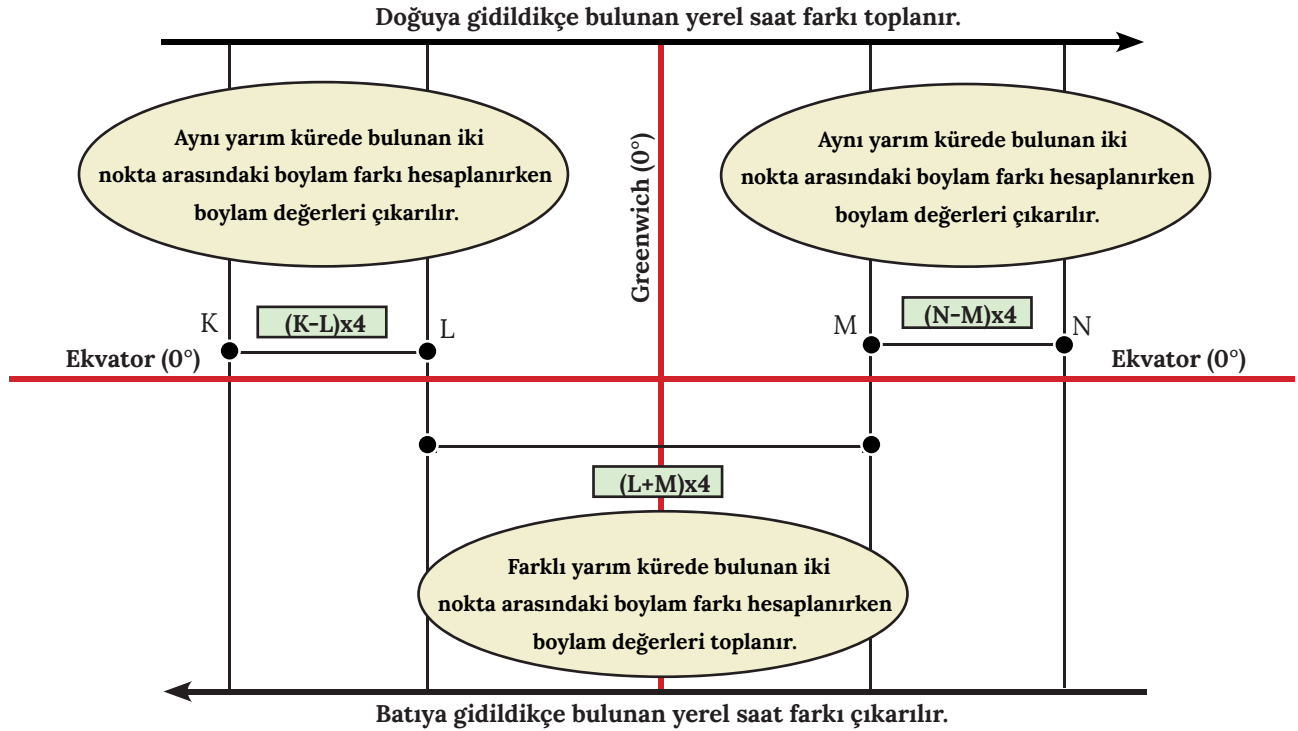
Ardışık iki meridyen arasındaki zaman farkı **4 dakidadır**. Bu zaman farkından dolayı ardışık iki meridyenden doğuda bulunanı Güneş'i, batısındaki meridyene göre 4 dakika daha erken görür. Meridyen sayısı arttıkça bu fark da artar.

Yerel saat hesaplanırken aşağıdaki adımlar uygulanır:

1. Verilen iki nokta arasındaki meridyen farkı bulunur.
2. Bulunan meridyen farkı 4 dakika ile çarpılır.
3. Bulunan fark 60 dakikadan büyük ise saate çevrilir, küçük ise fark aynen alınır.
4. Dünya batıdan doğuya doğru döndüğü için doğuda yerel saat ileride, batıda ise geridedir. Dolayısıyla doğudaki bir yerin yerel saati sorulduğunda bulunan yerel saat farkı toplanır, batıdaki yerde ise yerel saat farkı çıkarılır (Görsel 1.25.).

Görsel 1.24. Bursa'da 21 Haziran'da Güneş'in ufuk düzlemindeki konumu

Görsel 1.25. Yerel saat hesaplama

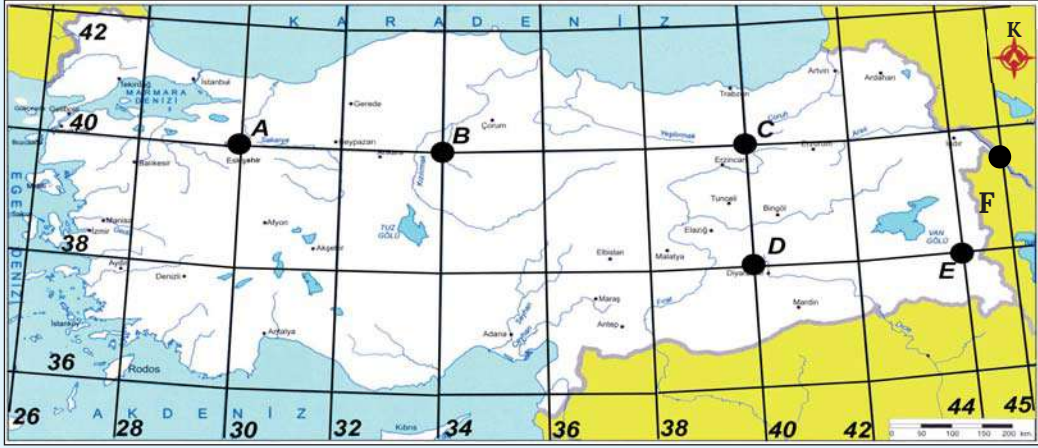
Bilgi Havuzu

Aynı boylam üzerinde bulunan noktalarda;

- Yerel saat değerleri ve öğle vakitlerinin yaşanma anı aynıdır.
- Sadece 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde güneş aynı anda doğar, aynı anda batar.

Koordinat Bulma-Yerel Saat Hesaplama

Uygulama

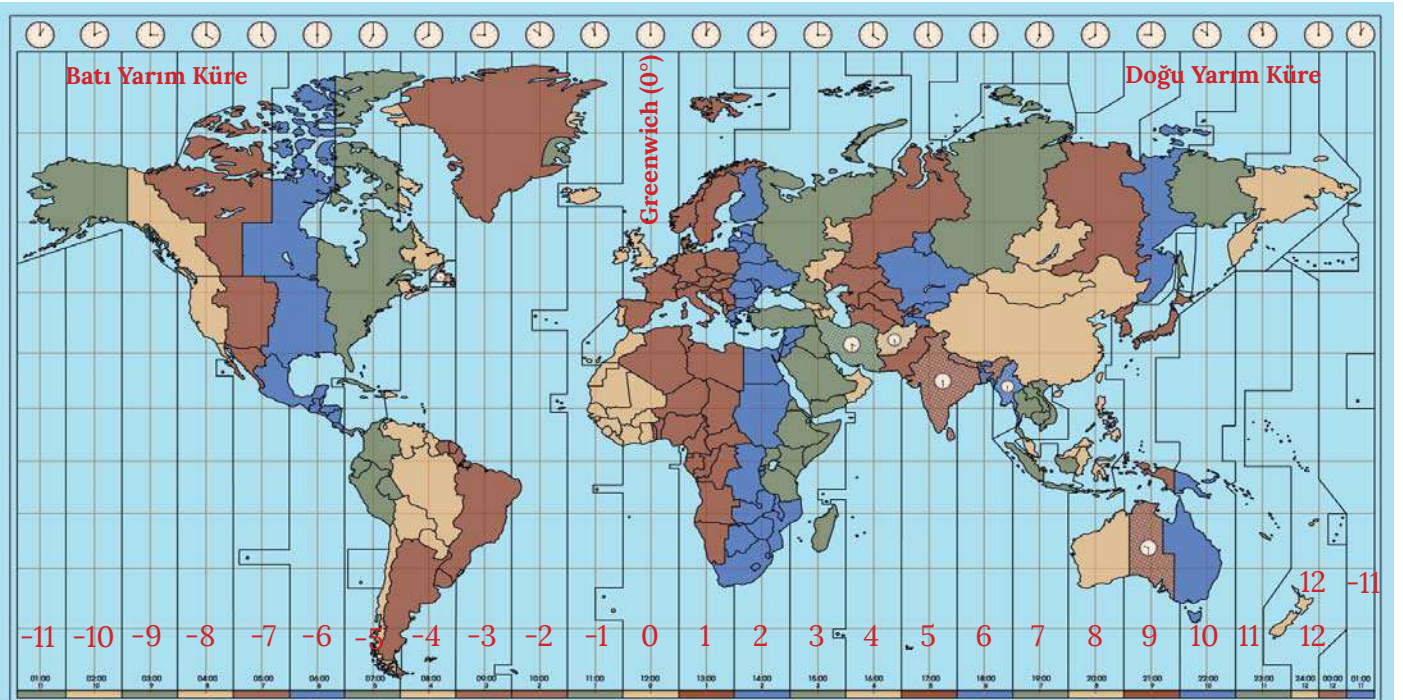

Yukarıdaki haritadan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

• A noktası ile C noktasının koordinatlarını yazınız.	
• A-D arasındaki yerel saat farkını bulunuz.	
• Hangi noktaların yerel saatleri aynıdır?	
• Hangi iki nokta arasındaki yerel saat farkı en fazladır?	
• Türkiye'nin kuzeybatı köşesinin koordinatlarını yazınız.	
• Yerel saati en ileri olan nokta hangisidir?	
• E noktasında yerel saat 10.40 iken A noktasında yerel saat kaçtır?	
• C noktasında yerel saat 16.30 iken B ve D noktalarında yerel saat kaçtır?	
• Güneş'in önünden hangi iki nokta aynı anda geçer?	

Saat Dilimleri

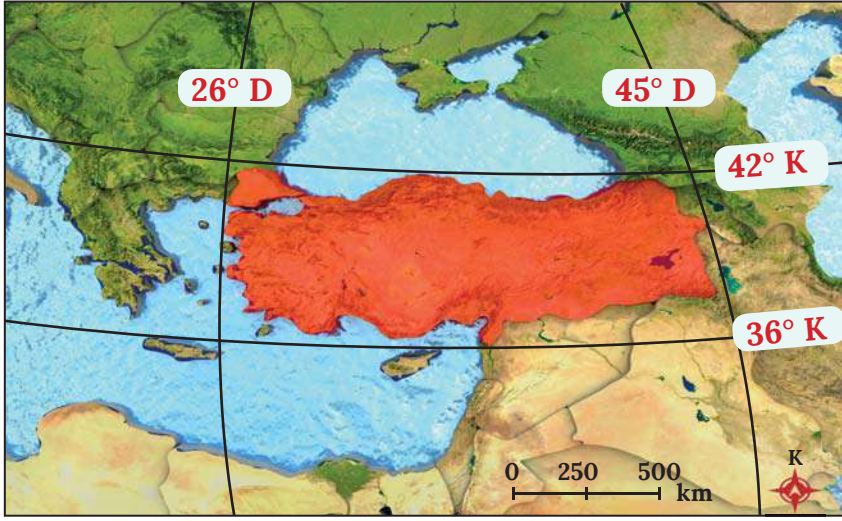
Dünya, eksenini etrafındaki dönüşünü 24 saatte tamamlar. Bu dönüş esnasında 360 meridyen, 1 saatte ise 15 meridyen Güneş'in karşısından geçer. Dünya böylece 15° aralıklarla 24 saat dilimine ayrılır (Harita 1.6.). Başlangıç meridyeninin 7,5° batısı ile 7,5° doğusu 0. saat dilimi (24. saat dilimi) olarak kabul edilir. 0. saat diliminin doğusunda (Doğu Yarım Küre) yer alan saat dilimleri +1, +11 arasındaki numaralarla, batısında (Batı Yarım Küre) yer alan saat dilimleri ise -1, -11 arasındaki numaralarla ifade edilir. 0 ve 12. saat dilimlerinde hem Doğu Yarım Küre'nin hem de Batı Yarım Küre'nin alanı bulunur.

Harita 1.6. Dünya üzerindeki saat dilimleri

Ülkemizin Mutlak Konumu

Türkiye, 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında yer alır (Harita 1.8.). Diğer bir ifadeyle ülkemiz; Ekvator'a göre Kuzey Yarım Küre'de, Greenwich'e göre de Doğu Yarım Küre'de yer alır (Görsel 1.27.).

Harita 1.8. Ülkemizin mutlak konumu

Görsel 1.27. Ülkemizin Dünya'daki yeri

Bilgi Havuzu

Ülkemizin Uç Noktaları

Doğuda: Iğdır-Aralık Dilucu (44° 48' Doğu Yarım Küre)

Batıda: Çanakkale-Gökçeada Avlaka Burnu (25° 40' Doğu Yarım Küre)

Kuzeyde: Sinop-İnceburun (42° 06' Kuzey Yarım Küre)

Güneyde: Hatay-Yayladağı Topraktutan köyü (35° 51' Kuzey Yarım Küre)

Türkiye'nin Mutlak Konumunun Sonuçları

Uygulama

Yukarıdaki görsellerden de yararlanarak aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları kutu içinde verilen doğru sözcük ve sayılarla doldurunuz.

19 - mevsimler - 76 - doğusunda - kuzeyinde - 6
orta - 2 ve 3. - 666 - güney yamaçları - kuzeyi

Ülkemiz, Ekvator'un 36°-42° paralelleri ile başlangıç meridyeninin 26°-45° meridyenleri arasında yer almaktadır.

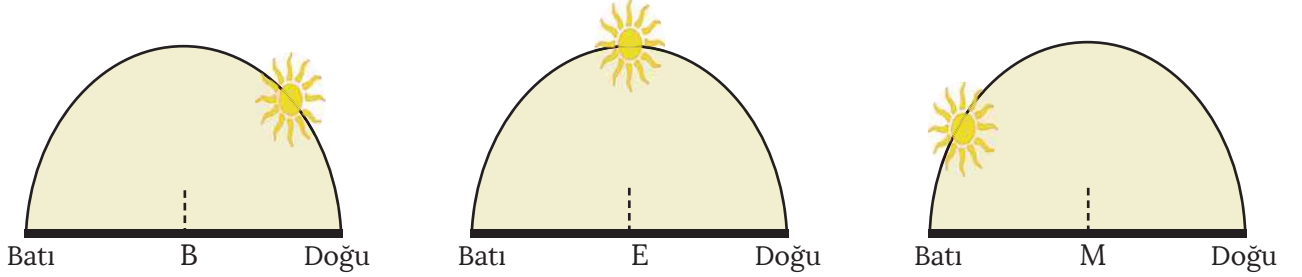
Ülkemizin en kuzeyi ile en güneyi arasında paralel bulunur. Bu paraleller arasındaki kuş uçuşu uzaklık yaklaşık km'dir. Ülkemiz kuşakta bulunduğu için Güneş ışınları dik gelmez ve gölge boyu hiçbir zaman sıfır olmaz. Öğle vakti gölge yönü gösterir. Dağlarımızın Güneş ışınlarını daha dik açılarla alır. Ülkemizde ılıman iklimler görülür ve belirgin olarak yaşanır.

Ülkemizin en doğusu ile en batısı arasında meridyen bulunur. Bu nedenle en doğusu ile en batısı arasında yerel saat farkı yaklaşık dakikadır. Ülkemiz saat dilimlerinde yer alır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Aşağıdaki ifadelerden hangisi coğrafi konumumuzun ülkemize sunduğu fırsatlardan biridir?

- A) Ülkemize yakın coğrafyada siyasi sorun yaşayan ülkelerin bulunması
- B) Doğum oranlarının ülkemizde azalması
- C) Ekonomide küresel dalgalanmaların yaşanması
- D) Ülkemizin zengin petrol yataklarına sahip ülkelere komşu olması
- E) Yaşlı nüfusumuzun artması

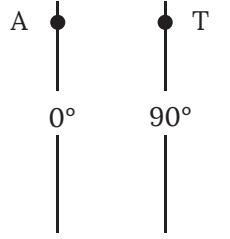

2. Yukarıdaki şekillerde aynı anda Güneş'in ufuk düzlemi üzerindeki konumlarına ait bazı merkezler bulunmaktadır. Bu merkezlerin batıdan doğuya doğru sıralanışı hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?

- A) B-E-M
- B) B-M-E
- C) M-E-B
- D) M-B-E
- E) E-M-B

3. Greenwich boylamı üzerinde bulunan A noktasında tarih 4 Nisan ve yerel saat 22.45'tir. Aynı anda 90° D boylamında yer alan T noktasında tarih ve yerel saat aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) 4 Nisan 16.45
- B) 5 Nisan 16.45
- C) 5 Nisan 01.45
- D) 4 Nisan 04.45
- E) 5 Nisan 04.45

4. Ekvator'un 4440 km kuzeyinde bulunan ve yerel saati başlangıç meridyeninin yerel saatinden 120 dakika ileri olan bir merkezin coğrafi koordinatları hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) 30° D 40° G
- B) 40° D 30° G
- C) 40° D 30° K
- D) 30° D 40° K
- E) 30° B 40° K

- 5. I. Bulunduğu yarım küre
- II. Sahip olduğu yer altı kaynakları
- III. Uluslararası saat dilimi
- IV. Arazinin eğimi

Bir yerin boylam ve enlem derecelerinin bilinmesi yukarıdaki özelliklerden hangileri hakkında kesin bir bilgi verir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

6. Aşağıdakilerden hangisi ülkemizin mutlak konumunun sonuçlarından biri değildir?

- A) Asya Kıtası'nın batısında yer alması
- B) Orta kuşakta bulunması
- C) Aynı anda bir tek ulusal saatin kullanılması
- D) Kuzey Yıldızı'nın görülmesi
- E) Akdeniz iklim kuşağında yer alması

Aşağıdaki 7, 8, 9 ve 10. soruları yanda verilen coğrafi koordinat sistemine göre cevaplayınız.

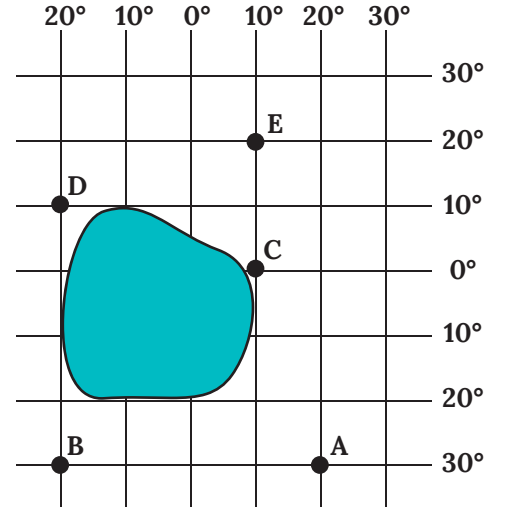
7. Koordinat sistemi üzerinde bulunan noktaların Ekvator çizgisine göre konumları aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

Kuzey Yarım Küre

- A) B ve C
B) C ve E
C) D ve E
D) A ve C
E) C ve D

Güney Yarım Küre

- E ve D
A ve B
B ve A
D ve B
C ve B

8. Koordinat sistemine göre aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

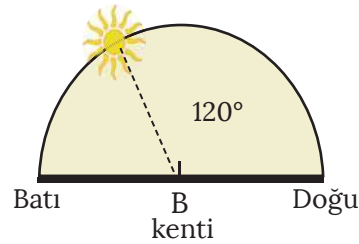
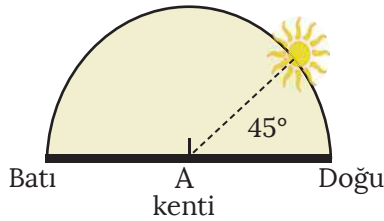
- A) Başlangıç meridyeni üzerinde işaretli nokta yoktur.
B) A ve B noktaları aynı enlem üzerindedir.
C) E ve C noktalarının yerel saatleri aynıdır.
D) B ve D noktalarının başlangıç meridyenine olan kuş uçuşu mesafeleri aynıdır.
E) C noktası Ekvator çizgisi üzerindedir.

9. Koordinat sistemi üzerindeki taralı alanın mutlak konumu tanımlanırken aşağıdaki derecelerden hangisi **kullanılmaz**?

- A) 20° B B) 20° G C) 10° K D) 10° D E) 20° D

10. B noktasında yerel saat 12.40 ise aynı anda A noktasında yerel saat kaç olur?

- A) 14.20 B) 15.20 C) 15.40 D) 10.00 E) 13.20

23 Eylül tarihinde A ve B kentlerinde Güneş'in ufuktaki konumları verilmiştir. A kenti ülkemizin en doğusunda yer almaktadır. Aşağıda yer alan 11, 12 ve 13. soruları yukarıda verilen şekillere göre cevaplayınız.

11. A ve B kentleri arasındaki yerel saat farkı ne kadardır?

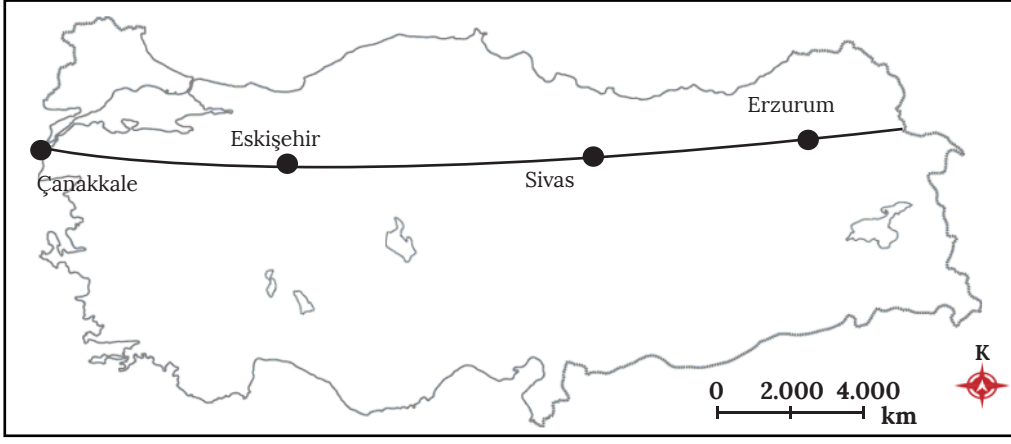
- A) 2 B) 3 C) 4 D) 5 E) 6

12. A noktasında yerel saat 09.00 olduğuna göre başlangıç meridyeninde yerel saat kaç olur?

- A) 06.00 B) 07.00 C) 12.00 D) 15.00 E) 17.00

13. B noktası hangi meridyen üzerinde yer alır?

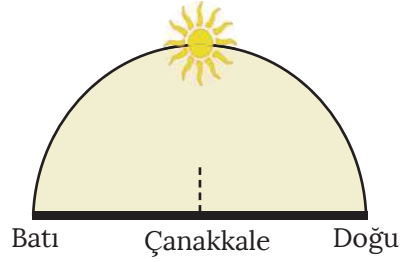
- A) 90° D B) 120° D C) 30° B D) 45° B E) 60° D

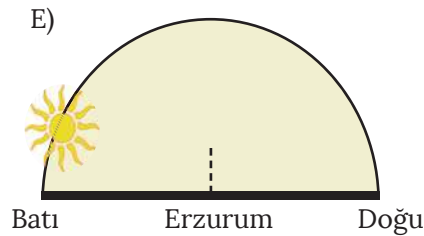
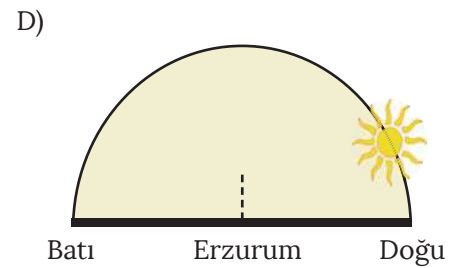
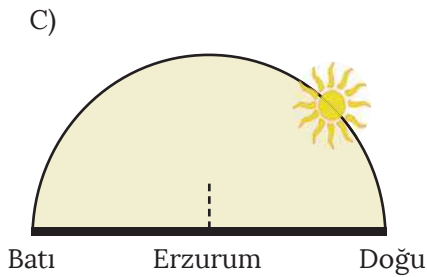
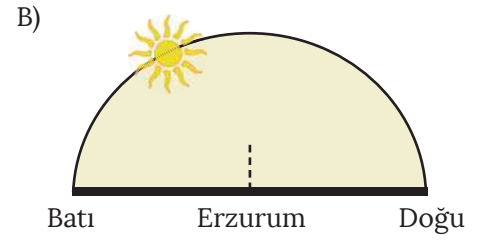
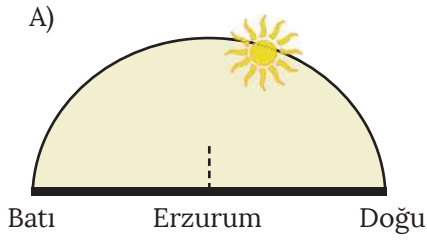
14. Yukarıdaki Türkiye haritasında yaklaşık olarak aynı enlem üzerinde yer alan Çanakkale, Eskişehir, Sivas ve Erzurum illeri gösterilmiştir.

Bu iller için aşağıdakilerden hangisinin benzer olduğu söylenebilir?

- A) Yerel saatleri B) Güneşin doğuş ve batış saatleri C) Ekvator'a olan kuş uçuşu uzaklıkları
D) İklim özellikleri E) Başlangıç meridyenine olan uzaklıkları

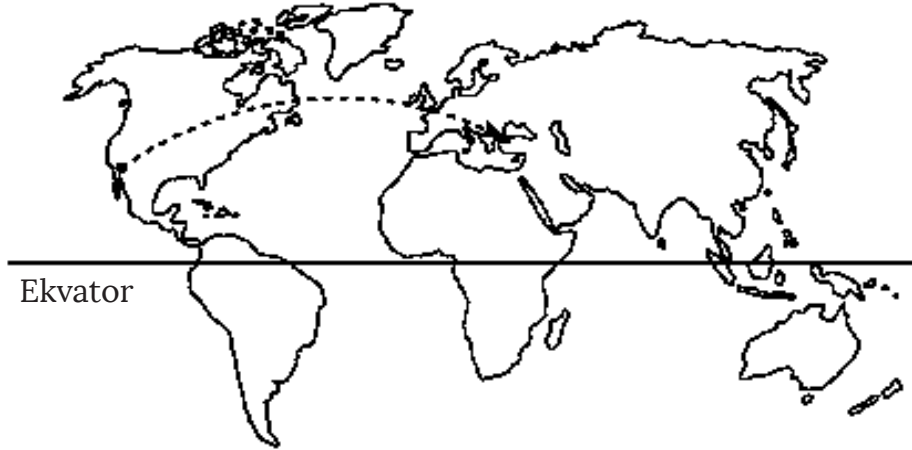

15. 21 Mart tarihinde Çanakkale'de Güneş'in ufuk düzlemindeki konumu yukarıdaki gibidir. Aynı tarihte Erzurum'da Güneş'in ufuk düzlemindeki konumu aşağıdaki seçeneklerin hangisindeki doğru olarak verilmiştir?

16, 17 ve 18. soruları aşağıda verilen parçaya göre cevaplayınız.

84. Oscar Ödül Töreni, Greenwich ortalama saatine göre 26.02.2012 tarihinde -8. saat dilimini kullanan Los Angeles kentinde yapılmıştır. Tören Los Angeles saatine göre 19.30'da başlamış ve Türkiye'de de televizyon kanalları aracılığıyla canlı olarak yayınlanmıştır. Törene katılan bir Türk yönetmen, aynı gün Los Angeles saati ile 23.30'da uçağa binmiş ve uçakta kendisine uçuş bilgilerini içeren bir broşür verilmiştir. Broşürde Los Angeles ve İstanbul arasındaki uçuş rotası aşağıda verilen haritadaki gibi yay şeklinde gösterilmiştir. 13 saat süren kıtalar arası bir uçuşun ardından uçak İstanbul Atatürk Havalimanı'na inmiştir. Uçak 3 saatlik bir aktarma molasının ardından yeni yolcuları ile birlikte Türkiye'nin ulusal saatinden 4 saat ileri olan bir başka kente uçmuştur.

16. Yalnızca yukarıdaki parçada verilen bilgiler göz önüne alındığında,

I. Oscar Ödül Töreni'nin canlı yayını Türkiye'den izlenmeye başlandığı tarih ve saat,

II. Los Angeles ve İstanbul arasında uçuş yapan uçağın Türkiye saati ile İstanbul Atatürk Havalimanı'na indiği tarih ve saat

aşağıdakilerin hangisinde doğru sırada verilmiştir?

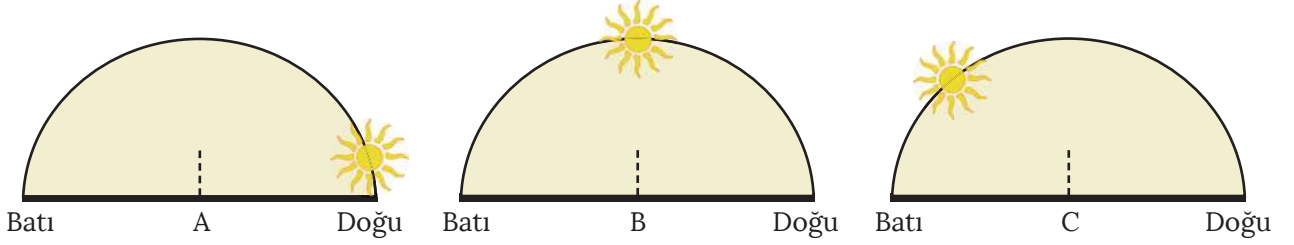
<u>I</u>	<u>II</u>
A) 27.02.2012 saat 05.30	27.02. 2012 saat 12.30
B) 28.02.2012 saat 06.30	27.02. 2012 saat 12.30
C) 27.02.2012 saat 05.30	28.02. 2012 saat 18.30
D) 28.02.2012 saat 06.30	28.02. 2012 saat 12.30
E) 27.02.2012 saat 05.30	27.02. 2012 saat 22.30

17. Los Angeles'tan İstanbul'a doğru hareket eden uçağın rotasının, harita üzerinde düz bir çizgi ile değil de yay şeklinde gösterilmesinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya'nın günlük hareketinin uçakların rotalarını saptırması
- B) Dünya'nın şekinden dolayı en kısa mesafeyi göstermesi
- C) Kuzey Yarım Küre'de uçak rotalarının sağa sapması
- D) Sürekli rüzgârların, uçakların rotalarını etkilemesi
- E) Uçak rotalarının Dünya'nın manyetik alanından etkilenmesi

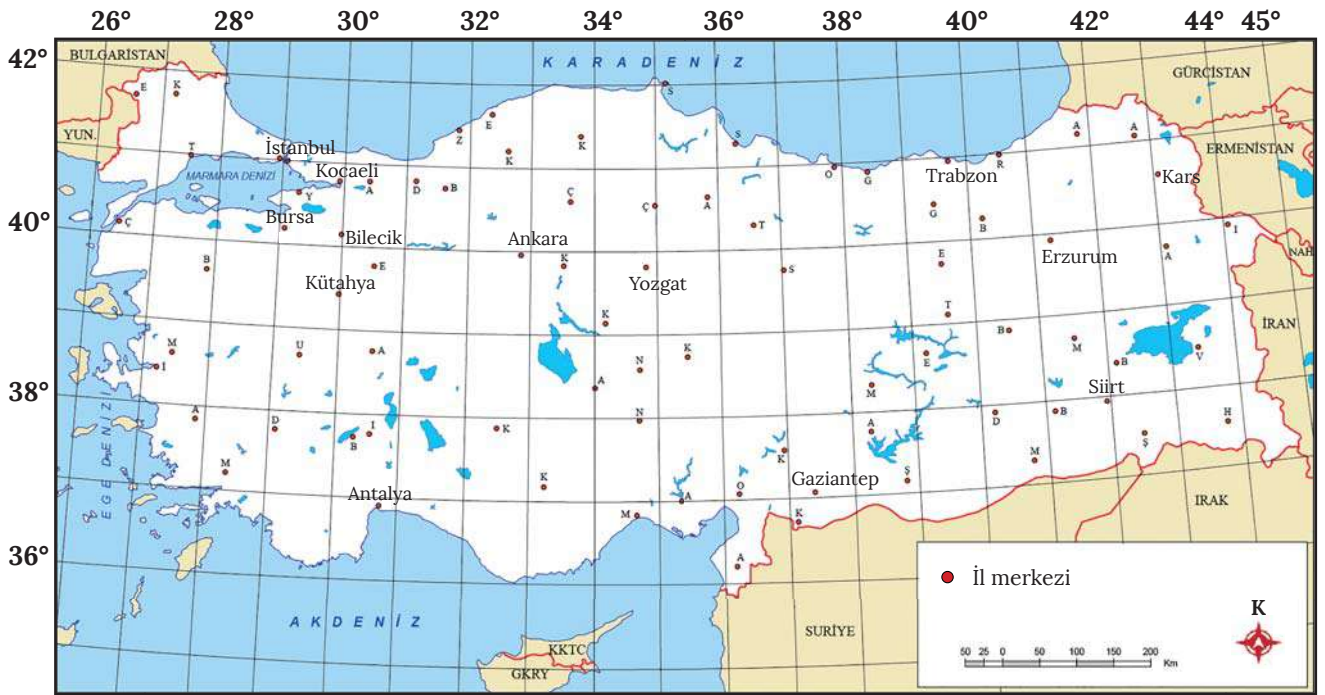
18. İstanbul'dan kalkan uçak, hangi saat dilimini kullanan kente uçmuştur?

- A) +6. saat dilimini
- B) +7. saat dilimini
- C) +8. saat dilimini
- D) +9. saat dilimini
- E) +10. saat dilimini

Güneş'in gün içindeki konumlarının gösterildiği aynı enlemdaki A, B ve C merkezleri ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

19. Güneş hangi merkezde daha önce doğmuştur?
20. En doğudaki merkez hangisidir?
21. Yerel saati en geri olan merkez hangisidir?
22. Merkezlerin doğudan batıya doğru sıralanışı nasıl olmalıdır?
23. Hangi merkezde öğle vakti yaşanmaktadır?

Aşağıdaki soruları yukarıdaki harita ve kendi atlaslarınızdan yararlanarak cevaplayınız.

24. Ülkemizin kara sınırı komşularını yazınız.
25. Ülkemizi çevreleyen denizleri yazınız.
26. Ülkemizin mutlak konumunu yazınız.
27. İstanbul, Trabzon, Kars, Antalya ve Yozgat il merkezlerinden geçen koordinatları yaklaşık olarak belirleyiniz.

28. Bursa ile Erzurum arasındaki yerel saat farkı kaç dakikadır?
29. 37° - 38° kuzey paralelleri ile 37° - 38° doğu meridyenleri arasında hangi illerimizin toprakları bulunmaktadır? Yazınız.
30. Ankara'nın kuş uçuşu 222 km güneyinde ve yerel saati de Ankara'dan 36 dakika ileri olan ilimiz hangisidir? Yazınız.
31. Ekvator'un 4.551 km kuzeyinde ve Greenwich'in yerel saatinden 2 saat 40 dakika ileri olan ilimiz hangisidir? Yazınız.
32. Kocaeli ile yerel saatleri aynı olan iller hangileridir? Yazınız.

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Mutlak ve göreceli konum kavramlarını açıklayabilirim.			
2. Paralel ve meridyen kavramlarının özelliklerini açıklayabilirim.			
3. Koordinat sistemini kullanarak zamana ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunabilirim.			
4. Türkiye'nin coğrafi konumunu açıklayabilirim.			
5. Türkiye'nin mutlak konumunu açıklayabilirim.			
6. Türkiye'nin göreceli konumunu açıklayabilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)	KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)	
SONUÇ: 10-11-12: ÇOK İYİ	7-8-9: İYİ	5-6: ORTA	
3-4: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)	0-1-2: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)		

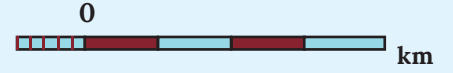
Ölçek Hesaplama

Uygulama

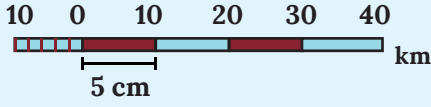
1. Soru

$1/750.000$ kesir ölçeğini çizgi ölçeğe çeviriniz.

Çözüm

2. Soru

Yukarıda verilen çizgi ölçeği kesir ölçeğe çeviriniz.

Çözüm

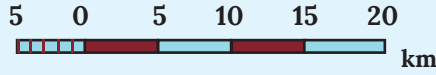
3. Soru

- I. $1/80.000$
- II. $1/500.000$
- III. $1/750.000$
- IV. $1/1.200.000$
- V. $1/4.000$

Yukarıdaki kesir ölçekleri ayrıntısı en fazla olandan en az olana doğru sıralayınız.

Çözüm

4. Soru

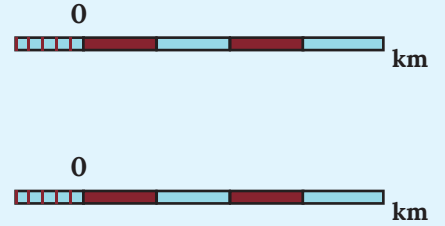
Yukarıda verilen çizgi ölçeğin boyu 10 cm ise kesir ölçek değerini bulunuz.

Çözüm

5. Soru

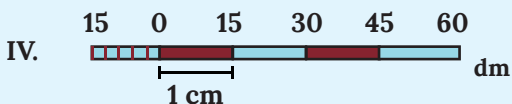
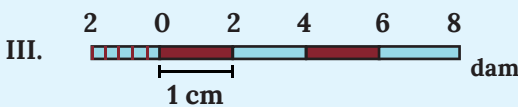
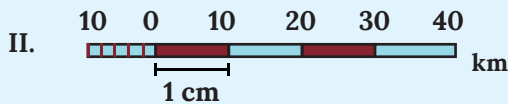
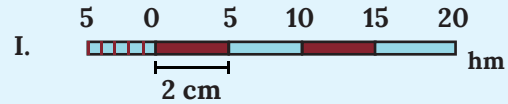
$1/350.000$ ve $1/900.000$ kesir ölçeklerini çizgi ölçeklere çeviriniz.

Çözüm

6. Soru

Aşağıda verilen çizgi ölçekleri kesir ölçeklere çeviriniz. Hangisinde ayrıntının daha fazla olduğunu belirtiniz.

Çözüm

Örnek Soru

Ekvator üzerinde yer alan A ve B noktaları arasındaki yerel saat farkı 20 dakikadır. Bu iki nokta arasındaki harita uzunluğu 5 cm ise bu haritanın ölçeğini bulunuz.

Çözüm: Ekvator üzerindeki A ve B noktaları arasındaki boylam farkı bulunur. $20/4$ (iki boylam arasındaki zaman farkı 4 dk. olduğundan)=5 boylam

Ekvator üzerindeki iki boylam arası mesafe 111 km'dir. $5 \text{ boylam} \times 111 \text{ km} = 555 \text{ km}$ A ve B noktaları arasındaki gerçek uzaklıktır. Ölçek istendiği için ölçeğin paydası bulunur.

$\text{ÖP} = \text{GU}/\text{HU}$ $\text{ÖP} = 555 \text{ km} (55.500.000 \text{ cm})/5 \text{ cm}$ $\text{ÖP} = 11.100.000 \text{ cm}$

Sonuç olarak ölçek $1/11.100.000$ 'dir.

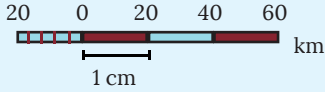

Uzunluk Hesaplama

Uygulama

1. Soru	Gerçek uzunluğu 38 km, harita uzunluğu 2 cm olan bir yolun gösterildiği haritanın ölçeğini bulunuz.	Çözüm	
2. Soru	$1/200.000$ ölçekli bir haritada 16 cm gösterilen bir uzunluk, $1/800.000$ ölçekli haritada kaç cm ile gösterilir?	Çözüm	
3. Soru	$1/400.000$ ölçekli bir haritada gerçek uzunluğu 40 km olan bir yerin harita uzunluğu kaç cm'dir?	Çözüm	
4. Soru	Ekvator üzerinde bulunan A ve B noktaları arasındaki mesafe 6.660 km'dir. Bu uzaklık harita üzerinde 66,6 cm olarak gösterilmişse haritanın ölçeğini bulunuz.	Çözüm	
5. Soru	$1/900.000$ ölçekli bir haritada 15 cm'lik uzunluk gerçekte kaç km'dir?	Çözüm	
6. Soru	$1/10.000.000$ ölçekli Türkiye siyasi haritasında Mersin-Artvin arası mesafe 10 cm gösterilmiştir. Buna göre bu iki şehir arasındaki gerçek uzunluk kaç km'dir?	Çözüm	
7. Soru	Ekvator üzerinde bulunan K ve L noktaları arasında 120 dakika yerel saat farkı bulunmaktadır. Bu iki nokta arasındaki uzaklığın 30 cm olarak gösterildiği haritanın ölçeği nedir?	Çözüm	
8. Soru	$1/300.000$ ölçekli bir haritada 5 cm olarak gösterilen bir akarsu gerçekte kaç km'dir?	Çözüm	

Alan Hesaplama

Uygulama

1. Soru	1/400.000 ölçekli bir haritada 18 cm ² ile gösterilen bir yerin gerçek alanını bulunuz.	Çözüm	
2. Soru	1/800.000 ölçekli bir haritada 6 cm ² olan bir göl gerçekte kaç km ² dir?	Çözüm	
3. Soru	1/2.000.000 ölçekli bir haritada 10 cm ² ile gösterilen bir yerleşim alanının gerçek alanı kaç km ² dir?	Çözüm	
4. Soru	1/a ölçekli bir haritada b cm ² ile gösterilen bir şehrin gerçek alanı kaç km ² dir?	Çözüm	
5. Soru	 <p>Yukarıdaki çizgi ölçekli bir haritada 16 cm² ile gösterilen bir ada gerçekte kaç km²dir?</p>	Çözüm	
6. Soru	 <p>Yukarıdaki haritada İstanbul'un alanı 53 cm² olarak gösterilmiştir. Buna göre İstanbul'un gerçek alanı kaç km²dir?</p>	Çözüm	

Harita Çeşitleri

Ölçeklerine göre haritalar üç gruba ayrılır:

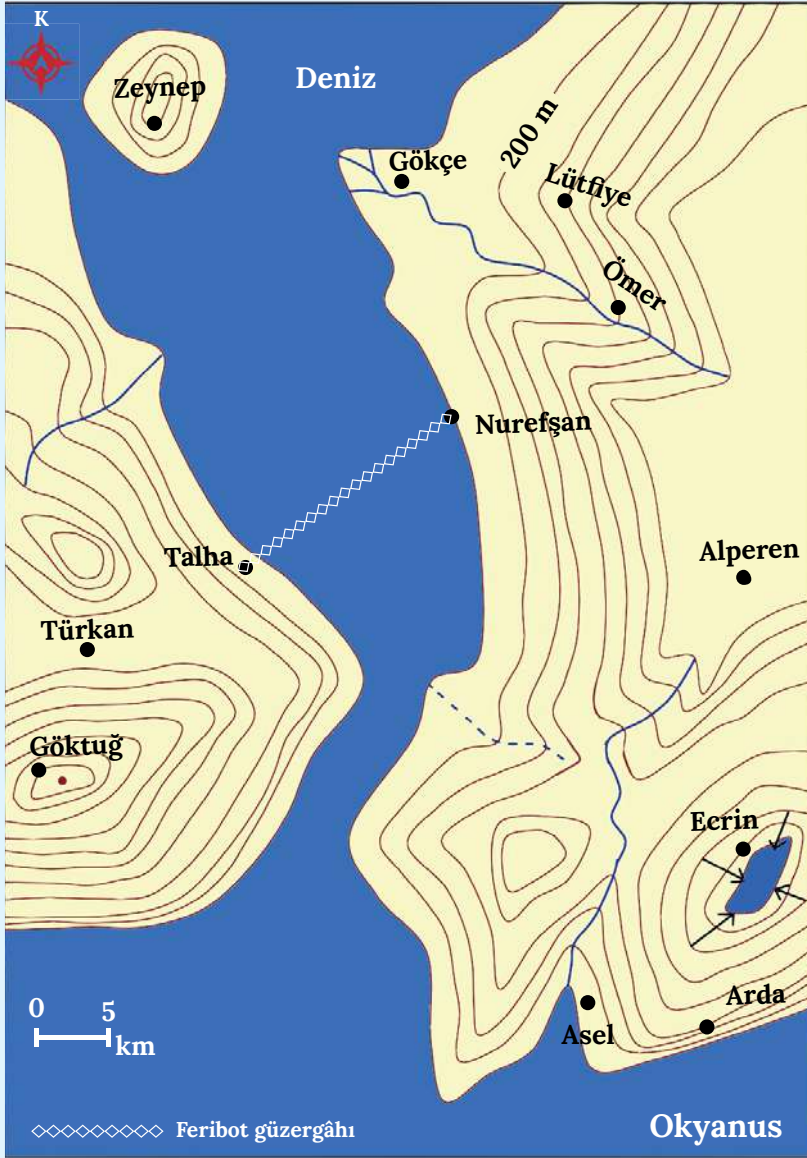
- **Büyük ölçekli haritalar**, ölçeği 1/1 ile 1/200.000 arasında olan haritalardır.
- **Orta ölçekli haritalar**, ölçeği 1/200.000 ile 1/500.000 arasında olan haritalardır.
- **Küçük ölçekli haritalar**, ölçeği 1/500.000'den daha küçük olan ve ayrıntının en az olduğu haritalardır. Atlas haritaları, ülke, kıta ve dünya haritaları bu haritalara örnek gösterilebilir.

Bilgi Havuzu

Plan ve **topoğrafya haritaları** büyük ölçekli haritalardır. **Plan**, ölçeği 1/1 ile 1/20.000 arasında olan ve yeryüzünü en ayrıntılı gösteren en büyük ölçekli haritadır. **Topoğrafya haritaları** ise ölçeği 1/20.000 ile 1/200.000 arasında olan haritalardır. Bu haritalarda yeryüzü şekilleri üzerinde yer alan doğal ve beşerî unsurlar birlikte gösterilir.

İzohips Haritası Okuma

Uygulama

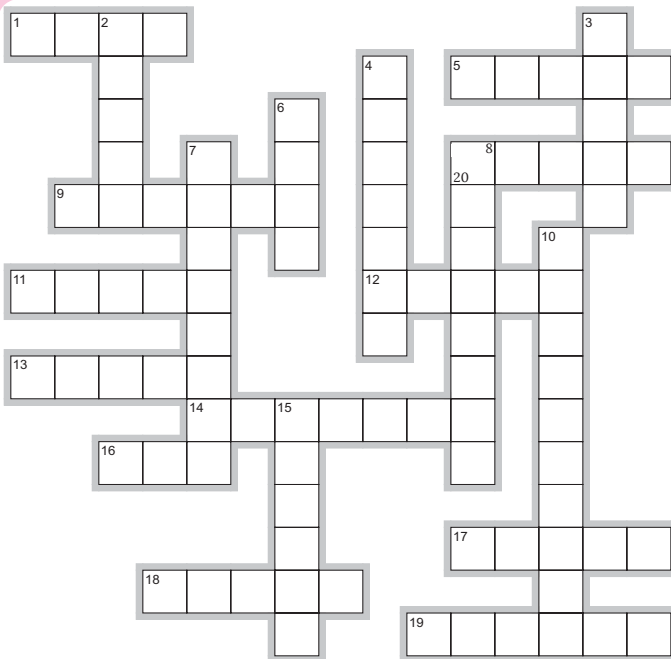
Haritadan yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız ve boşlukları doldurunuz.

- Kimler aynı yükseltide bulunmaktadır?
.....
- Talha ile Nurefşan'ın bulunduğu noktalar arasında feribot seferi düzenlenecektir. Seferin düzenleneceği bu iki nokta arasındaki uzaklık yaklaşık kaç km olur?
.....
- Gökçe'nin bulunduğu yerde akarsuyun kıvrımlar yapmasının sebebi ne olabilir?
.....
- Renklendirilmiş bir haritada kimin bulunduğu yer kesinlikle kahverengi ile gösterilir?
.....
- Kıyı çizgisinde bulunan kimdir?
.....
- Eğimin en fazla olduğu yerde kim bulunmaktadır?
.....
- Adada, vadide, sırta, tepede, çukurda, deltada, haliçte, vadide, platoda, boyunda bulunmaktadır.
- Haritada mevsimlik akarsu var mıdır?
.....

Bulmaca

Ders Dışı Uygulama

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

1. Akarsu yatağı
5. Haritalardaki küçültme oranı
8. Orta kuşağı göstermede en uygun projeksiyon yöntemi
9. Yeryüzünün bir kısmının kuş bakışı olarak ölçekle düzleme aktarılması
11. Daha çok tercih edilen ölçek türü
12. Yüksek düzlük
13. İzohips haritalarında nokta veya üçgenle gösterilir.
14. Haritaya aktarılan alan
16. Coğrafi verilerin toplanması, depolanması ve analiz edilmesi
17. Kıyı çizgisinin yükseltisi
18. Yalıyar
19. Haritalarda sembolleri gösteren bölüm

Yukarıdan Aşağıya

2. Akarsuların denize döküldüğü yerde oluşturduğu ova
3. Fiziki haritalarda alçak yerleri gösteren renk
4. Yeryüzü şekillerini göstermede en çok tercih edilen yöntem
6. En büyük ölçekli harita
7. Ünlü Türk denizcisi
10. Doğal ve beşeri unsurların bir arada gösterildiği harita
15. Dar alanların gösterildiği projeksiyon türü
20. Gerçeğe en yakın çizim yöntemi

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. I. haritada 10 cm
II. haritada 4 cm
III. haritada da 8 cm

Murat Nehri'nin üç farklı haritadaki uzunlukları yukarıda gösterilmiştir.

Buna göre bu haritaların ayrıntıyı gösterme gücünün en fazla olandan en az olana doğru sıralanışı hangi seçenekte doğru verilmiştir?

- A) I-II-III B) I-III-II C) II-I-III D) II-III-I E) III-I-II

2. I. Belli bir ölçeğe göre çizilme
II. Kuş bakışı görünüşte çizilme
III. Düzleme aktarılma

Krokiler yukarıda verilen özelliklerden hangisine veya hangilerine sahip değildir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve III E) II ve III

3. I. Ağrı ilinin iz düşüm alanı
II. Erzurum-Ardahan şehirleri arasındaki mesafe
III. Edirne'nin enlem ve boylam değerleri
IV. Erciyes'in eğim değerleri
V. Şırnak ilinin jeolojik yapısı

Türkiye idari haritasından yararlanarak yukarıdaki bilgilerden hangilerine kesinlikle ulaşamaz?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve IV D) III ve IV E) IV ve V

4. Türkiye'nin gerçek alanı 814.578 km² iken iz düşüm alanı 780.576 km²'dir. Türkiye'nin gerçek alanı ile iz düşüm alanı arasında 34.002 km²'lik büyük bir fark vardır.

Bu durumun nedeni aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Dağların doğu-batı doğrultusunda uzanması B) Kuzey Yarım Küre'de yer alması
C) Bir yarımada ülkesi olması D) Arazinin dağlık ve engebeli olması
E) Yerel saat farkının fazla olması

5. Dünyadaki en eski olduğu düşünülen haritada, volkanik dağlar ve bu dağların eteklerine kurulduğu anlaşılan yerleşmenin basit bir planı bulunmaktadır.

Yukarıda sözü edilen harita, aşağıda verilen ülkelerin hangisindeki kazılarda bulunmuştur?

- A) Çin B) Türkiye C) İngiltere D) Fransa E) İran

6. CBS; dünya üzerindeki karmaşık sorunların çözümüne yönelik, mekâna dayalı karar verme süreçlerinde kullanıcıya yardımcı olmak üzere coğrafi verilerin kullanılmasıdır. CBS'nin kullanımının çeşitli faydaları vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi CBS'nin sağladığı yararlarından biri değildir?

- A) Acil durumda müdahale analizleri B) Kritik bilgi analizleri
C) Hızlı ve kolay kullanım D) Yakında ve uzakta coğrafi veri sorgulama imkânı
E) Tek alanda kullanılma yaygınlığı

7. I. Maliyeti yüksek ve kullanımı zor olduğu için fazla tercih edilmez.
II. Yeryüzü şekillerini gerçeğe en yakın gösteren yöntemdir.

Yukarıda özellikleri verilen harita çizim yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarama yöntemi
B) Gölgeleme yöntemi
C) Kabartma yöntemi
D) Renklendirme yöntemi
E) İzohips yöntemi

8. Oryantiring, harita kullanarak arazide yön bulmayı içeren ve zamana karşı yapılan bir spor türüdür. Her türlü arazi koşullarında yapılabilir de genellikle ormanlık arazide yapılması tercih edilmektedir.

Bu bilgidен hareketle bu spor için en uygun harita türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Siyasi haritalar
B) Jeoloji haritaları
C) Topoğrafya haritaları
D) Nüfus haritaları
E) Deprem haritaları

9. Uzayda uydusu bulunan 30 ülkeden biri olan ülkemiz, aktif uydu sayısını her geçen gün arttırmaktadır. **Aşağıdaki uydularımızdan hangisiyle coğrafi veriler ve ülkemizin güvenliğini sağlamak amacıyla ihtiyaç duyulan görüntüler sağlanmaktadır?**

- A) TÜRSAT 1C
B) GÖKTÜRK-2
C) TÜRSAT 2A
D) TÜRSAT 3A
E) TÜRSAT 4B

10. I. X haritası duvarda daha fazla alan kaplar.
II. Y haritasında eğim hesaplanabilir.
III. X haritasında izohipsler arası yükselti farkı daha fazladır.
IV. X haritasında ayrıntıyı gösterme gücü fazladır.
V. Y haritasındaki bozulma, X haritasına göre daha azdır.

Aynı bölgeyi gösteren topoğrafya haritalarından X haritasının ölçeği 1/100.000, Y haritasının ölçeği ise 1/200.000'dir.

Buna göre yukarıdaki ifadelerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve III
B) I ve IV
C) II ve IV
D) II ve V
E) III ve V

11. Türkiye'nin fiziki haritası incelendiğinde Kadırlı Ovası ile Pasinler Ovası'nın farklı renkte gösterildiği görülür. **Bu durum, iki ovanın hangi bakımdan farklı olmasıyla ilgilidir?**

- A) Yükselti
B) Toprak türü
C) Bitki örtüsü
D) Jeolojik yapı
E) Yağış miktarı

Aşağıdaki tabloda, beş farklı haritanın ölçeği ve bu haritalarda yer alan beş farklı yolun harita uzunlukları verilmiştir.

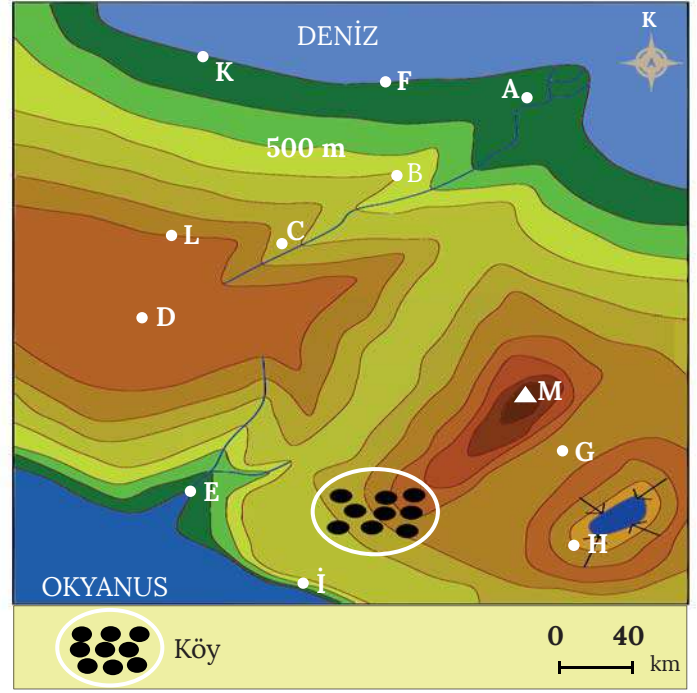
Harita	Ölçek	Harita uzunluğu (cm)
I	1/750.000	20
II	1/200.000	4
III	1/2.000.000	10
IV	1/600.000	8
V	1/1.500.000	5

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

12. Gerçek uzunluğun en fazla ve en az olduğu yollar hangi haritalardadır?
13. Hangi haritanın bozulma oranı daha fazladır?
14. Hangi haritada izohipsler arası yükselti farkı daha azdır?

Aşağıdaki 15-21. soruları yanda verilen haritaya göre cevaplayınız.

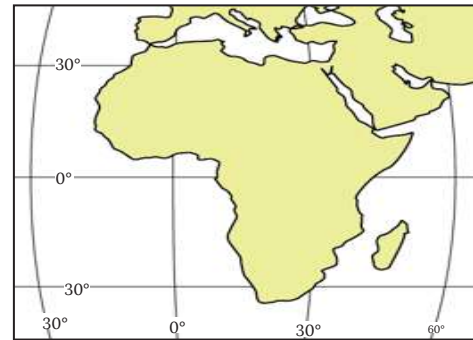
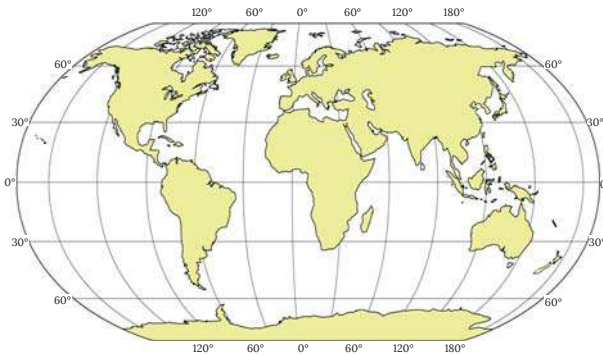
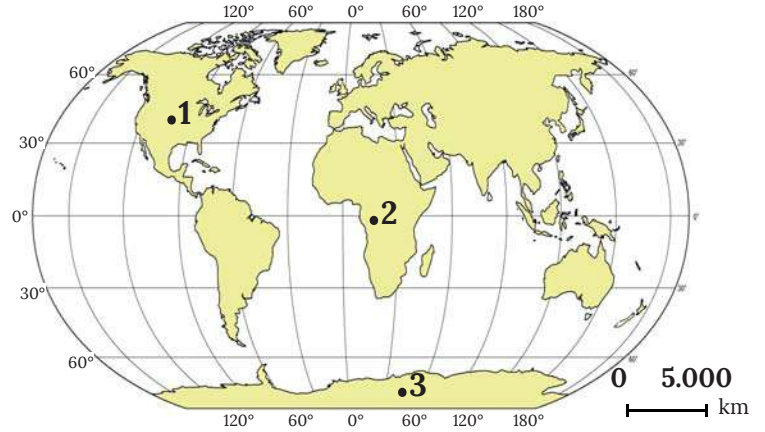
15. Haritada izohips aralığı kaç metredir?
16. Haritada delta, haliç, boyun, falez, vadi, sırt, çukur, plato, zirve, kıyı çizgisi harfleriyle gösterilmiştir.
17. Gelgit, haritanın hangi kesiminde daha etkilidir? Nedenleriyle açıklayınız?
18. Haritada bulunan gölün yükseltisi kaç metredir?
19. Haritada gösterilen köy, hangi yönden gelen rüzgârlardan korunmuştur?
20. Haritadaki yeşil renkler ne anlama gelmektedir?
21. Harita üzerinde yer alan K ve L noktaları arasındaki eğim % kaçtır?

Projeksiyon, Dünya'nın şeklinden kaynaklanan bozulmaları en aza indirmek için kullanılan çizim yöntemidir.

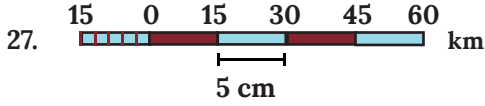
22. Buna göre yanda verilen haritada belirtilmiş noktaların en az hata ile çizilebilmesi için kullanılacak projeksiyon türlerini yazınız.

1.
2.
3.

Aşağıda verilen 23-26. soruları yukarıda boyutları aynı olan haritalara göre cevaplayınız.

23. Hangi haritada daha fazla ayrıntıya yer verilir?
24. Hangi haritanın ölçeği daha büyüktür? Açıklayınız.
25. Hangi haritada bozulma oranı daha fazladır? Açıklayınız.
26. Hangi haritada daha geniş alan gösterilmiştir?

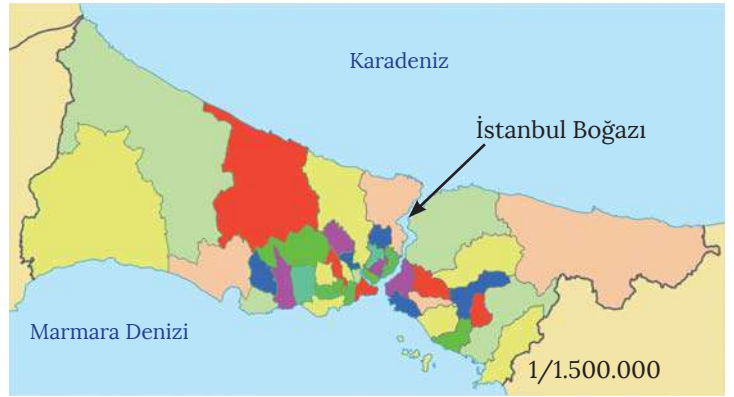
Yandaki çizgi ölçeği kesir ölçeğe çeviriniz.

28. 1/500.000 ölçekli bir haritada 9 cm ile gösterilen bir tünel gerçekte kaç km'dir?

Aşağıdaki 29 ve 30. soruları yanda verilen haritaya göre cevaplayınız.

29. Haritanın ölçeğini çizgi ölçeğe çeviriniz.

30. Haritada 2 cm olarak gösterilen İstanbul Boğazı gerçekte kaç km'dir?

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

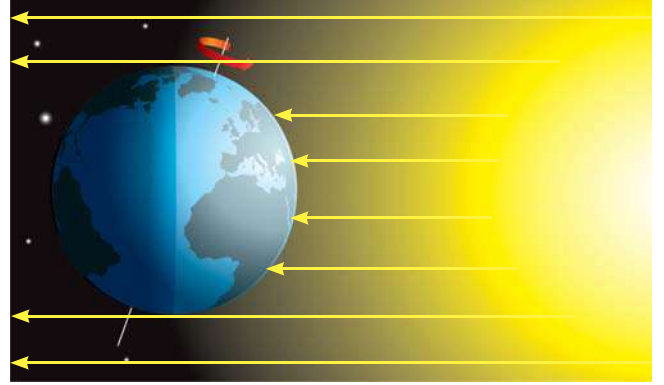

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Haritalara ait bilgiler vererek harita türlerini ayırt edebilirim.			
2. Geçmişten günümüze haritacılıkta yaşanan gelişmelere örnekler verebilirim.			
3. Günümüzde haritalara mekânsal verilerin hangi teknolojilerle ve nasıl aktarıldığını örnekleri ile açıklayabilirim.			
4. Yeryüzü şekillerinin haritalara nasıl aktarıldığını açıklayabilirim.			
5. Eş yükselti (izohips) eğrisi haritalarında yeryüzü şekillerini ayırt edebilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)	KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)	
SONUÇ: 9-10: ÇOK İYİ	7-8: İYİ	5-6: ORTA	
3-4: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)	0-1-2: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)		

Dünya'nın küresel şekle sahip olmasının sonuçları

- Dünya'nın bir yarısı aydınlık, diğer yarısı karanlıktır.
- Güneş ışınlarının yeryüzüne düşme açıları değişir. Güneş ışınlarının yere düşme açısı Ekvator'dan kutuplara doğru daralır (Görsel 1.44.).
- Genel olarak Ekvator'dan kutuplara doğru sıcaklık azalır.
- Cisimlerin gölge boyları kutuplara doğru uzar.
- Paralellerin boyları Ekvator'dan kutuplara doğru kısalmır.
- Meridyenlerin boyları birbirine eşittir. Meridyenler arası mesafe Ekvator'dan kutuplara doğru daralır.
- Termik basınç kuşakları oluşur (Ekvator'da termik alçak basınç, kutuplarda termik yüksek basınç).
- Dünya'nın kendi çevresindeki dönüş hızı (çizgisel hız) Ekvator'dan kutuplara doğru azalır.
- Tan ve gurup süreleri Ekvator'dan kutuplara doğru artar.
- Dünya'nın şeklinden dolayı harita çizimlerinde hatalar meydana gelir.
- Kutup Yıldızı (Kuzey Yıldızı) sadece Kuzey Yarım Küre'den görülür. Kutup Yıldızı'nın görülme açısı o yerin enlem derecesini verir.
- Aydınlanma çizgisi çember şeklinde olur.

Görsel 1.44. Güneş ışınlarının düşme açısı

Dünya'nın Şeklinin Sonuçları**Uygulama**

Aşağıdaki ifadelerin Dünya'nın şekline bağlı olarak, Ekvator'dan kutuplara gidildikçe nasıl bir değişim gösterdiğini tablodaki uygun yerlere işaretleyiniz.

	Azalır	Artar
Güneş ışınlarının yere düşme açısı		
Yer çekimi		
Sıcaklık		
Paralellerin uzunlukları		
Denizlerin tuzluluk oranı		
Güneş ışınlarının atmosferde kat ettiği yol		
Meridyenler arası mesafe		
Kalıcı kar alt sınırı		
Gölge boyları		

Sıcaklıkla Değişenler**Ders Dışı Uygulama**

Dünya'nın şeklinden dolayı sıcaklığın genel olarak Ekvator'dan kutuplara doğru azalması, neler üzerinde etkili olmuştur? Örneklerle açıklayınız.

Coğrafi Olayların Nedenleri

Uygulama

Aşağıda verilen coğrafi olayların nedenlerini tablodaki ilgili yerlere işaretleyiniz.

Coğrafi Olaylar	Dünya'nın Küresel Şekli	Dünya'nın Geoit Şekli	Dünya'nın Günlük Hareketi
Mersin'deki yer çekiminin Zonguldak'tan az olması			
Senegal'deki çizgisel hızın Finlandiya'dan fazla olması			
Bitki örtüsünün Ekvator'dan kutuplara doğru kuşaklar oluş- turması			
Hakkari'de güneşin Aydın'dan önce doğması			
Termik basınç kuşaklarının oluşması			
Meltem rüzgârlarının oluşması			
Güneyden gelen rüzgârların Türkiye'de hava sıcaklığını art- tırması			
Alize rüzgârlarının Kuzey Yarım Küre'de sağa, Güney Yarım Küre'de sola sapması			
Gölge boylarının gün içinde değişmesi			
Ekvator'da alaca karanlık süresinin kısa olması			

2. Dünya'nın Yıllık (Yörünge) Hareketi

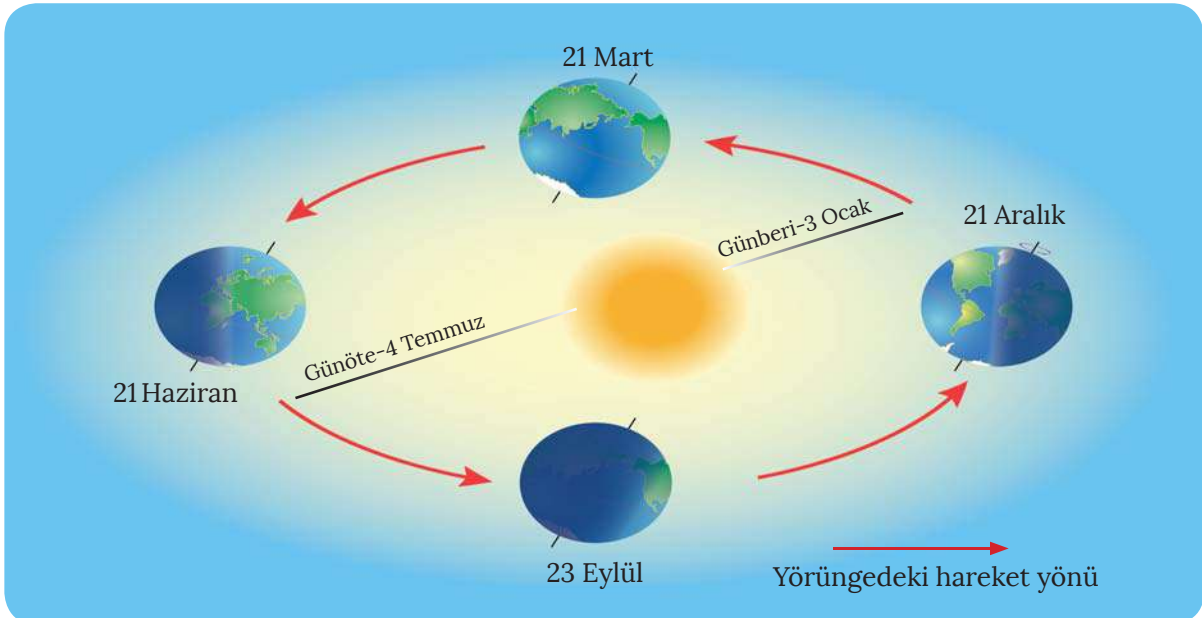
Dünya, Güneş çevresindeki hareketini **elips** şeklinde bir yörüngede **365 gün 6 saatte** tamamlar. Bu harekete **takvim yılı** veya **güneş yılı** denir. Yörünge'nin bulunduğu düzleme de **ekliptik** veya **yörünge düzlemi** denir.

Yörünge'nin elips şeklinde olmasının sonuçları

- Dünya, 3 Ocak'ta (günberi veya perihel) Güneş'e en yakın konumda; 4 Temmuz'da da (günöte veya aphel) en uzak konumdadır (Görsel 1.48.). Bu durum, Dünya ile Güneş arasındaki çekim kuvvetini etkiler.
- Dünya'nın yörüngesindeki hızı değişir. Hız, 3 Ocak'a yakın tarihlerde artarken 4 Temmuz'a yakın tarihlerde ise azalır.
- Şubat ayı 28 gün sürer.
- Eylül ekinoksu 2 gün gecikmeyle 23 Eylül'de gerçekleşir.
- Yarım kürelerde mevsim süreleri farklı olur (Kuzey Yarım Küre'de yaz mevsimi daha uzun yaşanır).

Dikkat Edelim!

1 yıl 365 gün 6 saattir. 4 yılda bir, bu 6 saat toplanarak ($4 \times 6 = 24$ saat) 1 gün elde edilir. Bu günün eklendiği yıla **artık yıl** denir. Artık yıl, diğer yıllardan farklı olarak 366 gündür. Bu yıllarda (4'ün katı olan yıllar; 2016, 2020, 2024 vb.) şubat ayı 29 gün sürer ve o güne de **artık gün** denir.

Görsel 1.48. Dünya'nın yıllık hareketi

Yarım Kürelerde Hangi Mevsim?

Uygulama

Aşağıdaki tarihlere göre yarım kürelerde hangi matematiksel mevsimin başladığını yazınız.

Mevsimlerin Başlangıç Tarihleri	Kuzey Yarım Küre	Güney Yarım Küre
21 Mart		
21 Haziran		
23 Eylül		
21 Aralık		

Ülkemizde Gün Dönümü ve Ekinoks Tarihleri

Uygulama

Ülkemizin mutlak konumunu göz önüne alarak aşağıda verilen durumların ülkemizde yıl içinde hangi tarihlerde yaşandığını yazınız.

Durumlar	Başlangıç Tarihi
Matematiksel yaz mevsimi başlar.	
Kuzeye gidildikçe gündüzler kısalmır.	
Yıl içindeki öğle vakitlerinde en uzun gölge boyu ölçülür.	
Matematiksel ilkbahar mevsimi başlar.	
En uzun gündüz yaşanır.	
Gece-gündüz süreleri eşittir fakat bu tarihten sonra gündüzler gecelerden daha uzun olmaya başlar.	
Matematiksel sonbahar mevsimi başlar.	
Yıl içindeki öğle vakitlerinde en kısa gölge boyu ölçülür.	
Matematiksel kış mevsimi başlar.	
En uzun gece yaşanır.	
Güneye gidildikçe gündüzler kısalmır.	

Örnek Soru

Aşağıdaki tabloda A ve B kentlerinde, belirtilen tarihlerdeki yaklaşık gündüz süreleri verilmiştir.

Gündüz Süreleri (Saat)				
Kent	21 Haziran	23 Eylül	21 Aralık	21 Mart
A	6	12	18	12
B	16	12	8	12

Buna göre A ve B kentleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi kesinlikle doğrudur?

- Enlem dereceleri aynıdır.
- Dönenceler arasında yer almaktadır.
- B kenti Ekvator'a daha yakındır.
- Buldukları yarım küre aynıdır.
- A kenti başlangıç meridyenine daha yakındır.

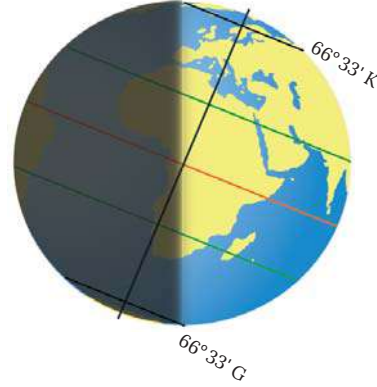
Çözüm: Gece-gündüz süreleri arasındaki fark ne kadar az ise o yer Ekvator'a daha yakındır. Dolayısıyla B kentinin 21 Aralık ve 21 Haziran tarihleri arasındaki gece-gündüz süreleri farkı A kentine göre daha azdır. Yani B kenti Ekvator'a daha yakındır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Yandaki şekilde Dünya'nın belirli bir tarihteki konumu verilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, Dünya şekildeki konumdayken gerçekleşen durumlardan biridir?

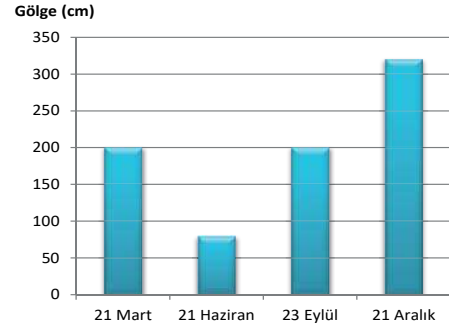
- A) Kuzeye doğru gidildikçe gündüz süresi kısalır.
B) Gölge boyunun en kısa olduğu yer Oğlak Dönencesi'dir.
C) Güney Yarım Küre'de yaz gün dönümü yaşanır.
D) Aydınlanma çemberi kutup noktalarından geçer.
E) Kuzey Yarım Küre'de en uzun gündüz yaşanır.

Aşağıdaki grafikte, bir merkezde bulunan 2 metre boyundaki bir cismin belirtilen tarihlerdeki gölge uzunlukları verilmiştir. Grafikten yararlanarak 2 ve 3. soruları cevaplayınız.

2. Grafikten hareketle bu merkezle ilgili olarak aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Ekinoks tarihlerinde Güneş ışınlarını aynı açıyla alır.
B) 21 Aralık'ta Güneş ışınlarını en dar açıyla alır.
C) En uzun gündüz 21 Haziran'da yaşanır.
D) Güney Yarım Küre'de orta kuşakta yer alır.
E) Öğle vakti gölge yönü devamlı kuzeyi gösterir.

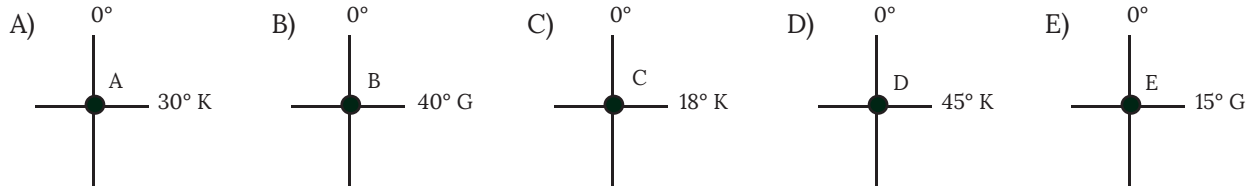

3. Bu merkezin enlem derecesi aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) 60° G B) 23° K C) 45° G D) 45° K E) 60° K

4. I. Yıl içinde Güneş ışınları iki kez dik açıyla düşer.
II. Sürekli rüzgârlar sağa sapar.
III. Gölge yönü daha çok kuzeye düşer.

Yukarıda verilen özellikler aşağıdaki merkezlerden hangisine aittir?

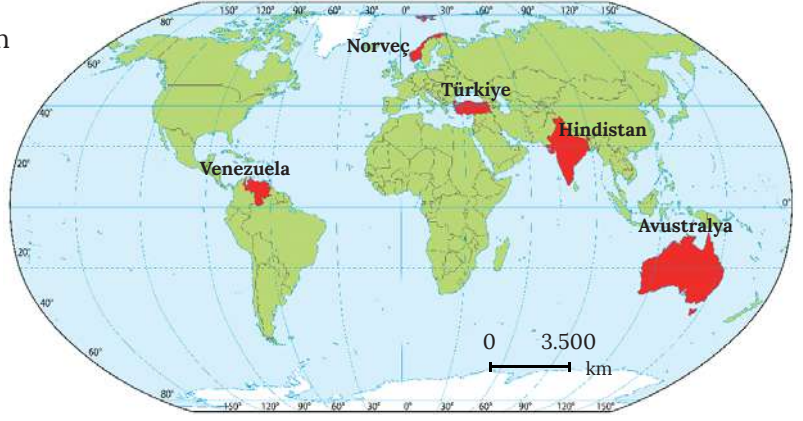
5. 21 Haziran tarihinde 30° K enleminde gündüz süresi 10 saat, gece süresi 14 saattir. 30° G enleminde ise gündüz süresi 14 saat, gece süresi 10 saattir.

Yukarıda verilen bilgiye göre, 30° K ve 30° G enlemlerinde 21 Haziran tarihinde gece ve gündüz sürelerinin farklı olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dünya'nın şekli
B) Dünya'nın günlük hareketi
C) Dünya'nın eksen eğikliği
D) Dünya'nın eksenini etrafında dönüşü
E) Yörüngenin elips şeklinde olması

Aşağıdaki haritada bazı ülkeler gösterilmiştir. 6 ve 7. soruları haritaya göre cevaplayınız.

6. I. 21 Haziran'da öğle vakti gölge boyunun en uzun olduğu ülke Türkiye'dir.
II. Güneş ışınları Venezuela'ya yıl boyunca diğer ülkelere göre daha büyük açıyla düşer.
III. Norveç ile Avustralya aynı anda farklı mevsimleri yaşar.
IV. Hindistan'da görülen muson rüzgârları günlük hareket sonucunda oluşur.
V. Gurup ve tan sürelerinin en kısa olduğu ülke Norveç'tir.

Yukarıdaki ifadelerinden hangileri doğrudur?

- A) I ve II B) II ve III C) II ve IV D) III ve V E) VI ve V
7. **Buldukları mutlak konum düşünüldüğünde dört mevsimin en belirgin olarak yaşandığı ülke hangisidir?**
- A) Norveç B) Türkiye C) Hindistan D) Venezuela E) Avustralya
8. **Aşağıdaki gezegenlerden hangisi Dünya'ya daha yakındır?**
- A) Mars B) Jüpiter C) Satürn D) Uranüs E) Neptün
9. I. Yer çekiminin kutuplarda Ekvator'a göre fazla olması
II. Ekvator'un çapının kutupların çapından daha fazla olması
III. Sıcaklıkların Ekvator'da kutuplara göre fazla olması
IV. Kutuplarda gece-gündüz süreleri arasındaki farkın Ekvator'dan fazla olması

Yukarıdakilerden hangileri Dünya'nın şeklinin geoit olduğunu kesin kanıtlar?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV
10. I. Güneydoğu Asya'da muson rüzgârlarının görülmesi
II. İsveç'te alaca karanlık süresinin Mısır'dan daha uzun olması
III. Türkiye'nin 3 Ocak'ta Güneş'e yaklaşması
IV. Akdeniz'deki tuzluluk oranının Karadeniz'den fazla olması
V. Sidney'de sürekli rüzgârların sola, İstanbul'da sağa sapması

Yukarıdaki verilenler sebep-sonuç ilişkisi bağlamında düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I- Dünya'nın eksen eğikliği B) II- Dünya'nın şekli C) III- Yörüngenin şekli
D) IV- Dünya'nın günlük hareketi E) V- Dünya'nın günlük hareketi
11. I. 21 Mart
II. 21 Haziran
III. 23 Eylül
IV. 21 Aralık
Ülkemizde yatay düzlemde dik duran bir cismin gölge boyunun en kısa ve en uzun olduğu tarihler aşağıdakilerden hangisidir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

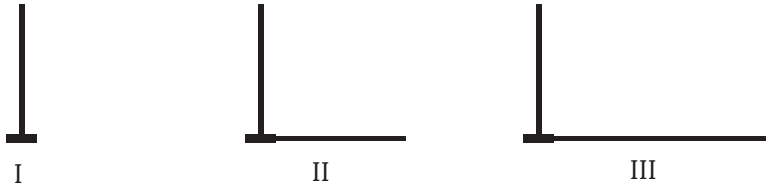
12. Ankara'da yaşayan İpek ile Londra'da yaşayan Selin, "Bugün hem Ankara'da hem de Londra'da Güneş'in doğuşu ile batışı arasındaki süre, Dünya'nın kendi eksenini etrafındaki dönüş süresinin yarısına eşit olarak yaşanacaktır." yorumunda bulunmuşlardır.

Bu durum, aşağıdaki günlerin hangisinde gerçekleşmiş olabilir?

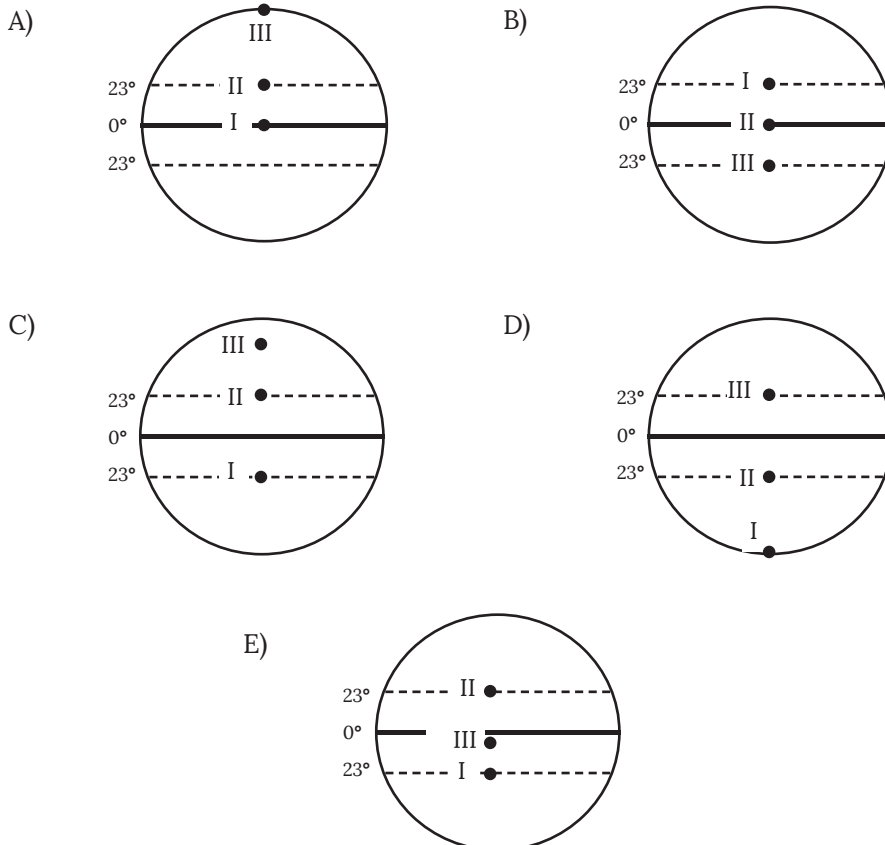
- A) Türkiye'de en uzun gündüz yaşandığında
B) Güneş ışınları Oğlak Dönencesi'ne dik geldiğinde
C) İlkbahar ekinoksunun yaşandığı günde
D) Kuzey Yarım Küre'de yaz mevsimi başladığında
E) Dünya'nın Güneş'e en uzak olduğu günde

2011 LYS-3

13. 21 Aralık tarihinde dünyanın farklı yerlerinde bulunan, aynı uzunlukta ve yatay düzleme dik üç çubuk ve bu çubukların yerel saatle 12.00'deki gölge boyları aşağıda verilmiştir.

Buna göre I, II, III numaralı çubukların dünya üzerinde buldukları yeri gösteren çizim aşağıdakilerden hangisi olabilir?

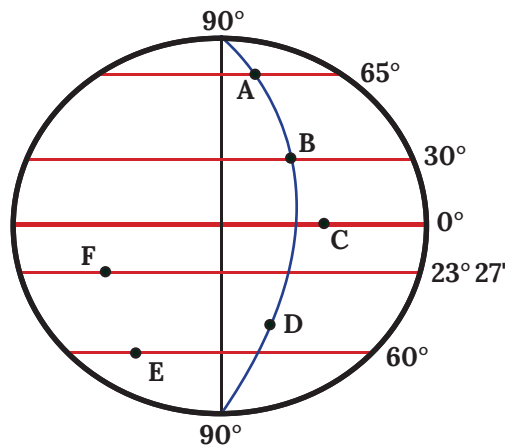
2011 LYS-4

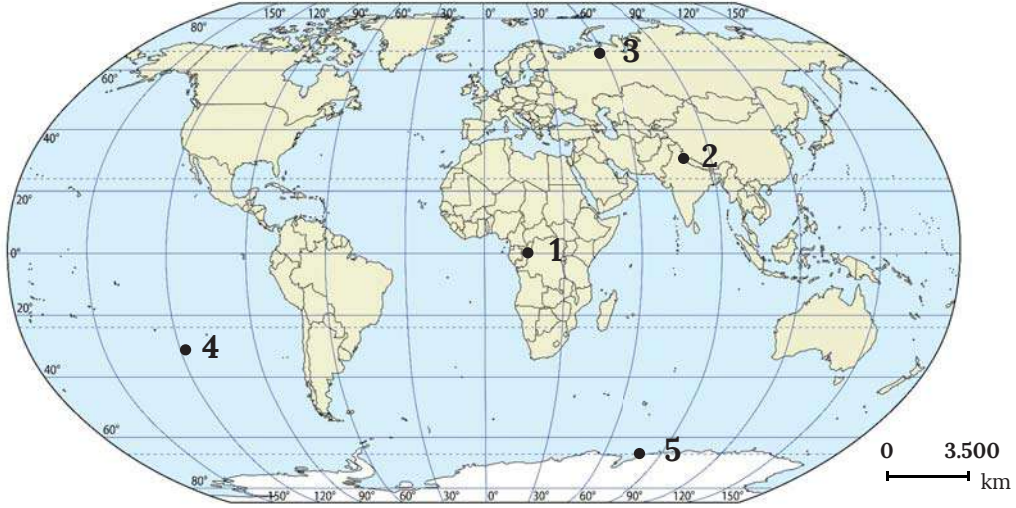
Haritada yer alan şehirlerin coğrafi konumlarını göz önüne alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

14. 21 Haziran'da en uzun ve en kısa gündüzün yaşandığı şehirler hangileridir?
15. Yıl içinde gece-gündüz sürelerinin en fazla değiştiği şehir hangisidir?
16. 21 Aralık'ta Ankara'dan hangi şehirlere gidildiğinde gündüz süresinin uzadığı görülür?
17. 21 Mart'ta güneşin en erken ve en geç doğduğu şehirler hangileridir?
18. Yıl içinde en uzun gölge boyunun görüldüğü şehir hangisidir?

Aşağıdaki şekle göre 19-24. sorularda bulunan boşlukları uygun şekilde tamamlayınız.

19. 21 Haziran'da en uzun gündüz noktasında yaşanır.
20. 21 Aralık'ta Güneş ışınları noktasına dik açıyla düşer.
21. 21 Mart'ta güneş, ve noktalarında aynı anda doğar ve batar.
22. Gece-gündüz süreleri arasındaki fark en fazla noktasındadır.
23. ve gurup ve tan sürelerinin en kısa olduğu iki noktadır.
24. ve, 21 Haziran'da gölge boyunun en uzun olduğu iki noktadır.

Yukarıdaki dünya haritası üzerinde belirtilen yerlerle ilgili olarak 25-31. sorularda verilen boşlukları doğru olacak şekilde tamamlayınız.

25. Günlük hareket sonucu oluşan dinamik alçak basınç alanları ve numaralar ile gösterilmiştir.
26. Sürekli gece-gündüz eşitliğinin yaşandığı yer numara ile gösterilmiştir.
27. 21 Haziran'da en kısa gece numaralı yerde yaşanır.
28. numaralı yer, 21 Aralık'ta Güneş ışınlarını belirtilen diğer yerlerden daha büyük açıyla alır.
29. 21 Haziran'da en kısa gölge boyu numaralı yerde görülür.
30. Sadece numaralı yer, 21 Mart ve 23 Eylül'de Güneş ışınlarını dik açıyla alır.
31. 21 Aralık'ta en uzun gündüz numaralı yerde yaşanır.

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

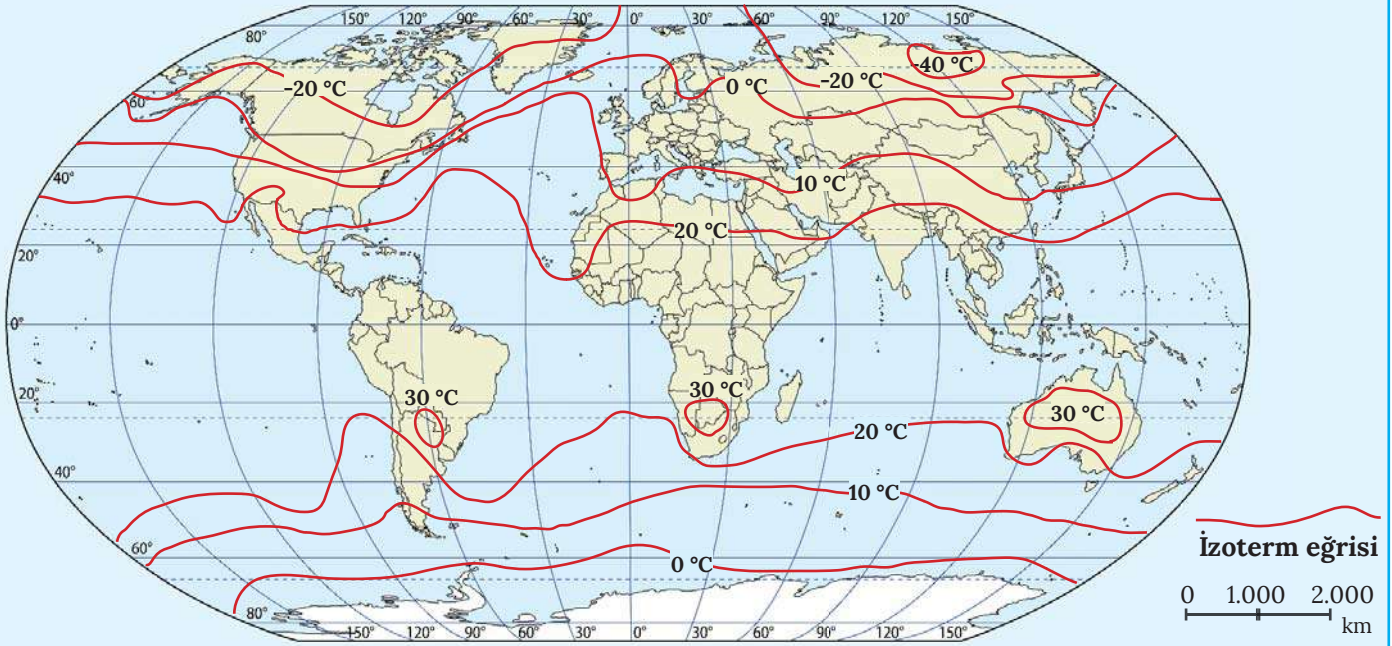
Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Dünya'nın şeklini ve bu şeklin etkilerini değerlendirebilirim.			
2. Dünya'nın günlük hareketini ve bu hareketin etkilerini değerlendirebilirim.			
3. Dünya'nın yıllık hareketini ve bu hareketin etkilerini değerlendirebilirim.			
4. İklim kuşaklarını sınıflandırıp bunları değerlendirebilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)	KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)	
SONUÇ: 8: ÇOK İYİ	6-7: İYİ	4-5: ORTA	
2-3: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)	0-1: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)		

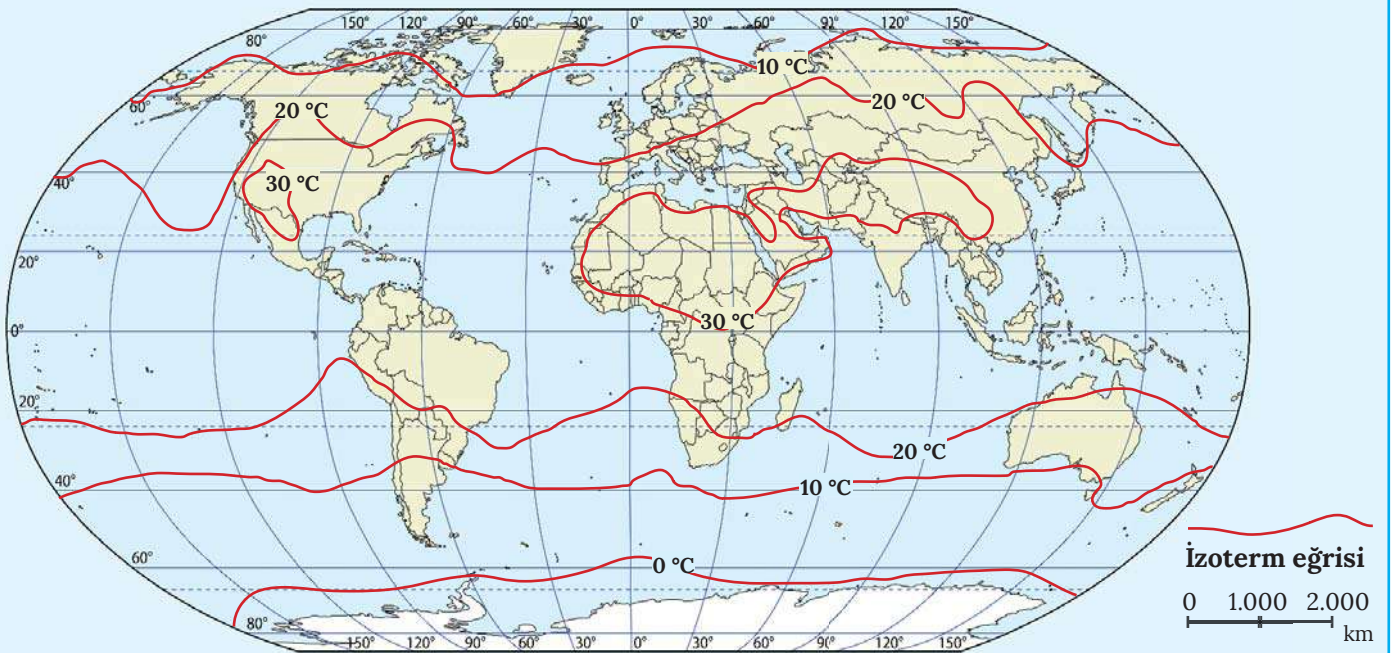
Sıcaklık Haritası Okuma

Uygulama

Aşağıdaki haritalardan hareketle boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurarak soruları cevaplayınız.

- Sıcaklık değerlerine bakıldığında Kuzey Yarım Küre'de mevsimi, Güney Yarım Yüre'de mevsimi yaşanmaktadır. Sıcaklıkların yarım kürelerde farklı olmasının nedeni
- En yüksek sıcaklıklar, Yarım Küre'de Dönencesi çevresindeki karalarda görülür.
- En düşük sıcaklıklar, Yarım Küre'de Kitası'nın kuzeyinde görülür. Sıcaklıkların kutup noktasında değil de burada düşük olması sonucudur.
- Kuzey Yarım Küre'de °C'den daha yüksek sıcaklık değerleri görülmez.

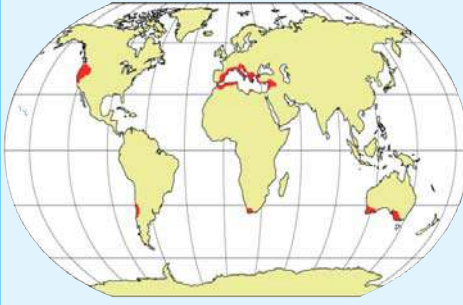

- Sıcaklık değerlerine bakıldığında Kuzey Yarım Küre'de mevsimi, Güney Yarım Küre'de mevsimi yaşanmaktadır. Kitası'nda sıcaklıkların aşırı yüksek olması sonucudur.
- En yüksek sıcaklıklar, Yarım Küre'de kıtalarının iç kesimlerinde görülür.
- En düşük sıcaklıklar, Yarım Küre'de Kitası'nda görülür. Yarım Küre'de sıcaklıkların fazla düşmemesi sonucunda gerçekleşmiştir.
- Güney Yarım Küre'de °C'den daha yüksek sıcaklık değerleri görülmez.
- Güney Yarım Küre'de izoterm çizgileri ile paraleller arasında bir uyum varken Kuzey Yarım Küre'de izoterm çizgilerinin daha çok sapma göstermesinin nedeni nedir?

Dünyadaki İklim Tipleri- I

Uygulama

Aşağıda bazı iklimlerin dünyadaki dağılışı haritaları ve sıcaklık-yağış grafikleri verilmiştir. Bu görsellerden de yararlanarak soruları cevaplayınız.

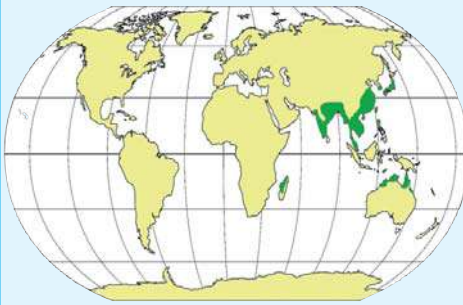
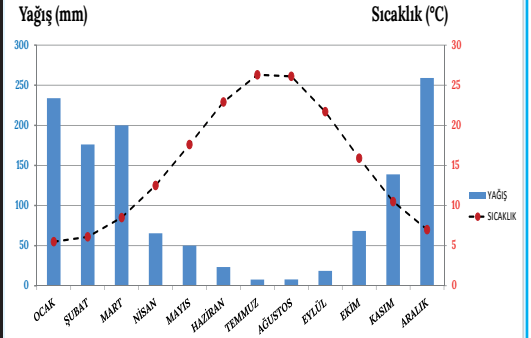
İklim tipinin adı:

Görüldüğü başlıca yerler:

Sıcaklık ve yağış özellikleri:

Oluşumunda etkili olan faktörler:

Bitki örtüsü:

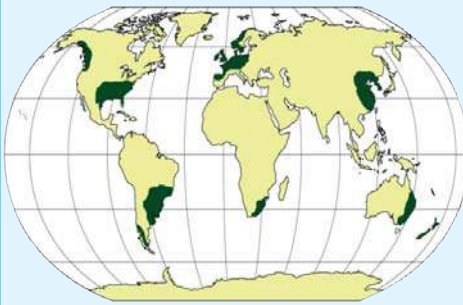
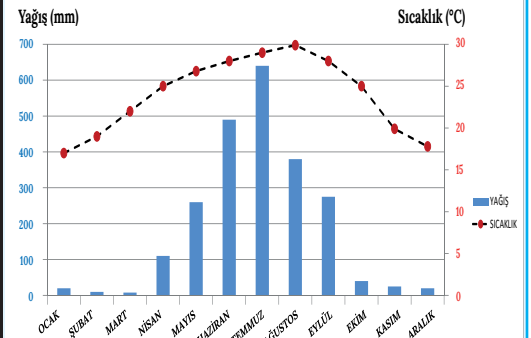
İklim tipinin adı:

Görüldüğü başlıca yerler:

Sıcaklık ve yağış özellikleri:

Oluşumunda etkili olan faktörler:

Bitki örtüsü:

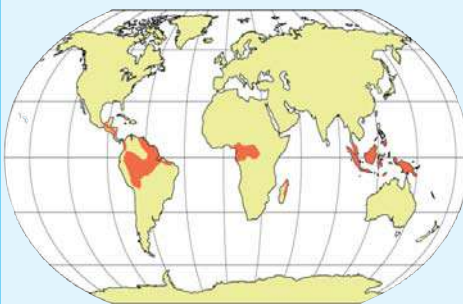
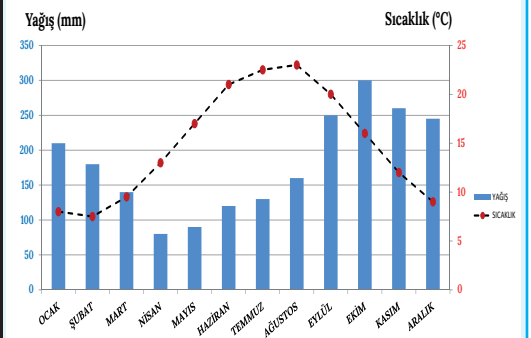
İklim tipinin adı:

Görüldüğü başlıca yerler:

Sıcaklık ve yağış özellikleri:

Oluşumunda etkili olan faktörler:

Bitki örtüsü:

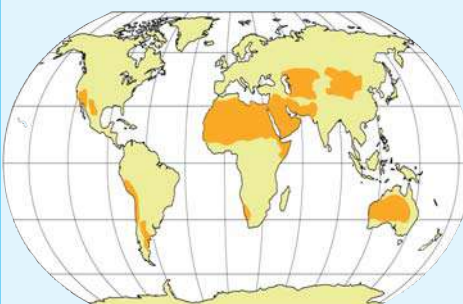
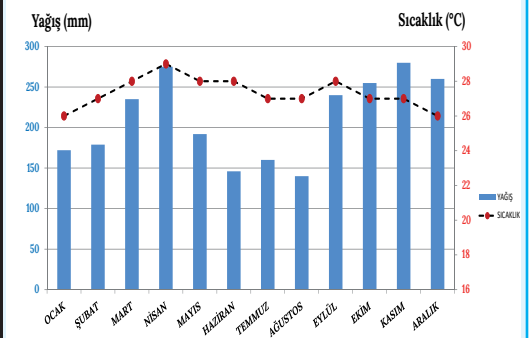
İklim tipinin adı:

Görüldüğü başlıca yerler:

Sıcaklık ve yağış özellikleri:

Oluşumunda etkili olan faktörler:

Bitki örtüsü:

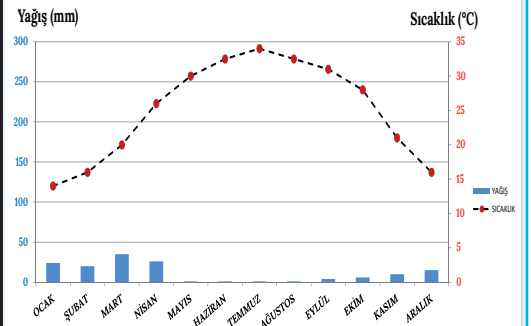
İklim tipinin adı:

Görüldüğü başlıca yerler:

Sıcaklık ve yağış özellikleri:

Oluşumunda etkili olan faktörler:

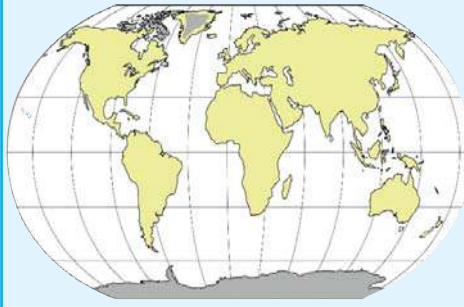
Bitki örtüsü:

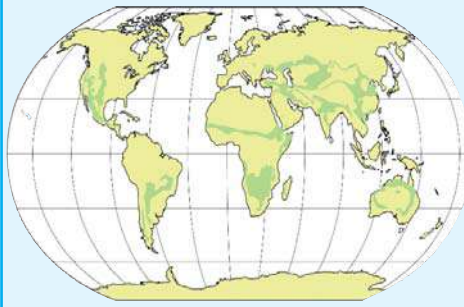
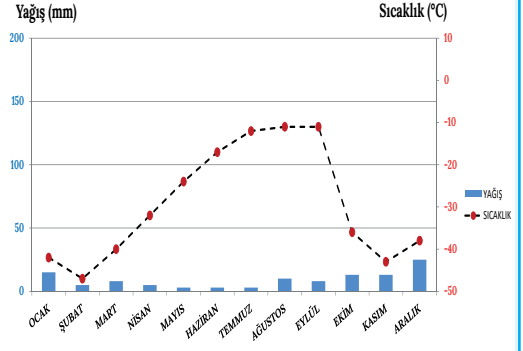
Dünyadaki İklim Tipleri- II

Uygulama

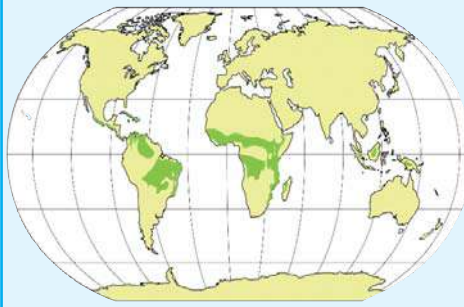
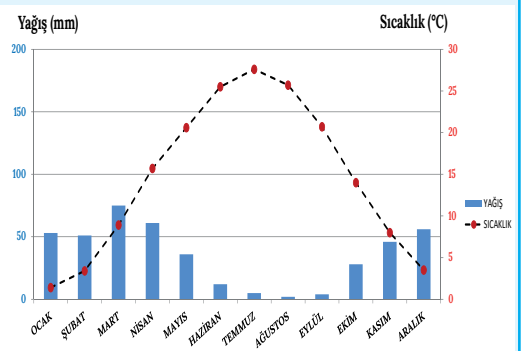
Aşağıda bazı iklimlerin dünyadaki dağılışı haritaları ve sıcaklık-yağış grafikleri verilmiştir. Bu görsellerden de yararlanarak soruları cevaplayınız.

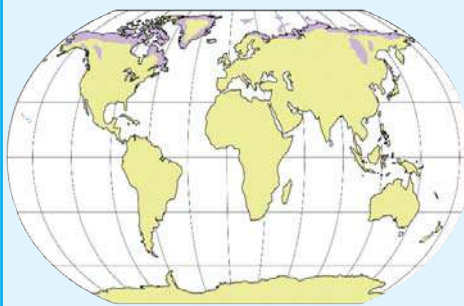
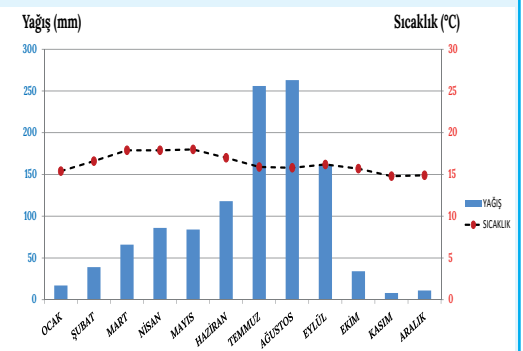
İklim tipinin adı:
.....
Görüldüğü başlıca yerler:
.....
Sıcaklık ve yağış özellikleri:
.....
Oluşumunda etkili olan faktörler:
.....
Bitki örtüsü:
.....

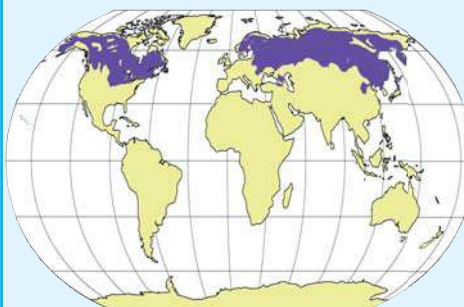
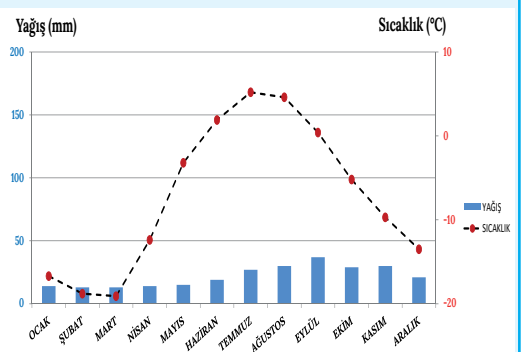
İklim tipinin adı:
.....
Görüldüğü başlıca yerler:
.....
Sıcaklık ve yağış özellikleri:
.....
Oluşumunda etkili olan faktörler:
.....
Bitki örtüsü:
.....

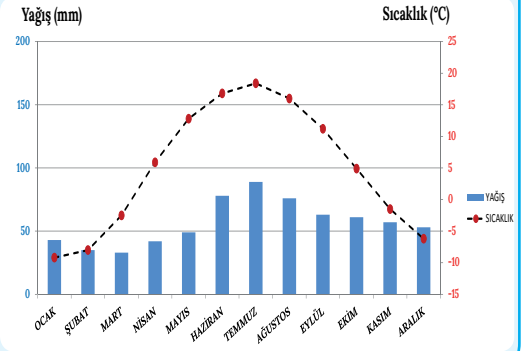
İklim tipinin adı:
.....
Görüldüğü başlıca yerler:
.....
Sıcaklık ve yağış özellikleri:
.....
Oluşumunda etkili olan faktörler:
.....
Bitki örtüsü:
.....

İklim tipinin adı:
.....
Görüldüğü başlıca yerler:
.....
Sıcaklık ve yağış özellikleri:
.....
Oluşumunda etkili olan faktörler:
.....
Bitki örtüsü:
.....

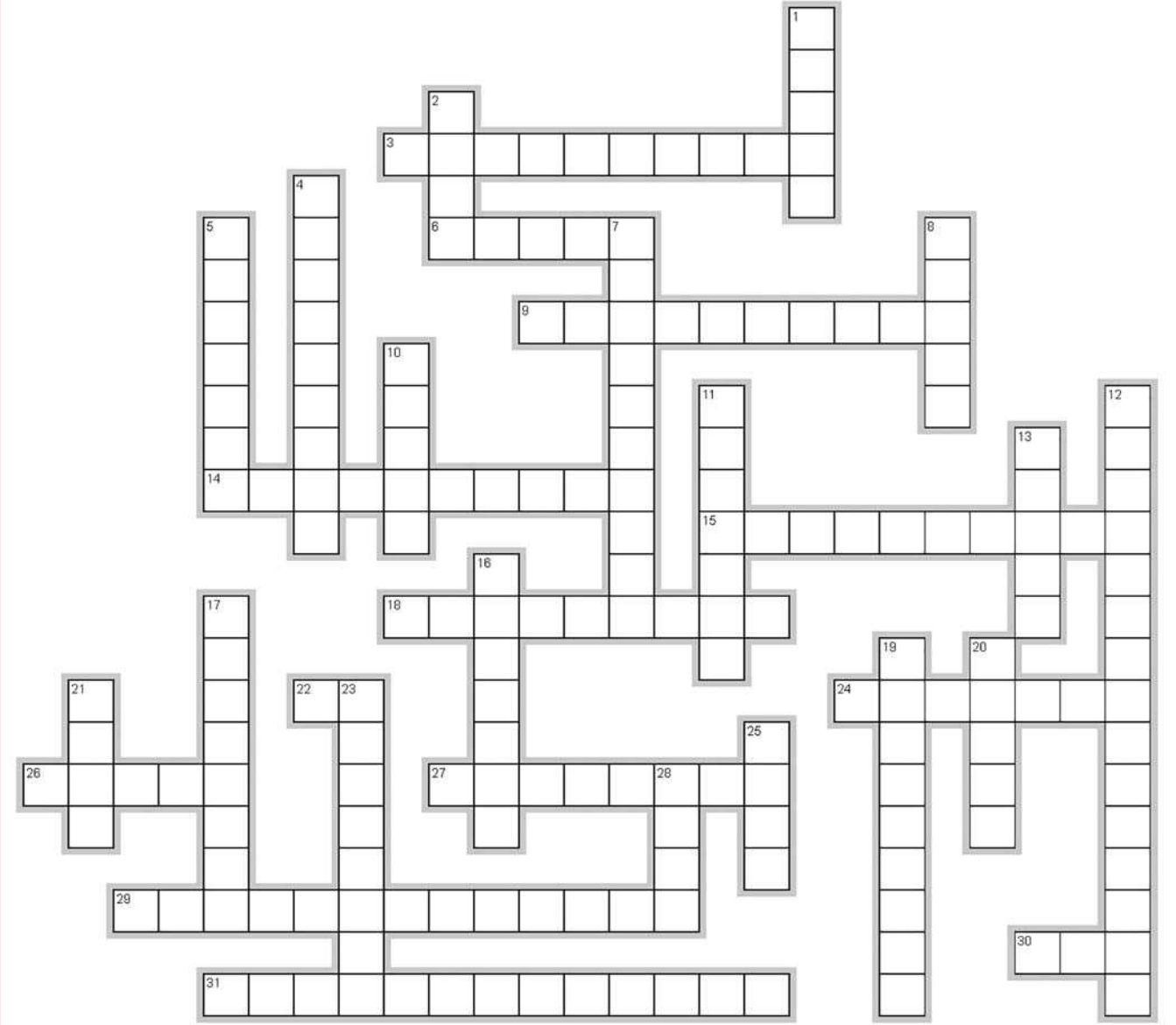
İklim tipinin adı:
.....
Görüldüğü başlıca yerler:
.....
Sıcaklık ve yağış özellikleri:
.....
Oluşumunda etkili olan faktörler:
.....
Bitki örtüsü:
.....

Bulmaca

Ders Dışı Uygulama

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

3. Kısa süreli hava olayları
6. Ege kıyılarında deniz melteminin halk arasındaki ismi
9. Anadolu'da yükselim yağışlarına verilen isim
14. Rüzgârın hızını ve yönünü ölçer
15. Basınç deneyini yapan İtalyan bilim insanı
18. Basınçölçer
22. Atmosfer basıncının birimi
24. Kışın ılık ve yağışlı, yazın sıcak ve kurak olan iklim
26. Ülkemize güneybatıdan esen sıcak rüzgâr
27. İklim olaylarına neden olan gaz
29. Küresel ısınmaya neden olan gazlardan biri
30. Sıcak, kuru rüzgârlardan biri
31. Meridyenlerin en sıcak noktalarını birleştiren çizgi

Yukarıdan Aşağıya

1. Bitki örtüsünün olmadığı iklim
2. Orta kuşak karalarının batı kıyılarına yağış getiren sürekli rüzgâr

4. Canlı yaşamının olduğu atmosfer katmanı
5. Ülkemize kışın kutup şartlarını getiren termik yüksek basıncı
7. Sıcaklıkölçer
8. Ticaret rüzgârları
10. Güneydoğu Asya'da etkili olan mevsimlik rüzgâr
11. Eş sıcaklık eğrisi
12. Bir merkezde rüzgârın en çok estiği yön
13. Hava olaylarının uzun süreli ortalaması
16. Don olayının en fazla görüldüğü illerimizden biri
17. Dünya'yı saran gaz kütlesi
19. Her mevsim yağışlı ve sıcak iklim
20. Farklı özellikteki hava kütlelerinin karşılaşma alanı
21. Güneş'ten gelen zararlı ışınları süzen atmosfer katmanı
23. Mutlak nemin maksimum neme oranı
25. Yağışın en çok düştüğü ilimiz
28. Atmosferde oranı en fazla olan gaz

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Dünya'da atmosfer olmaması durumunda aşağıdakilerden hangisi meydana gelmez?

- A) Gök taşları yeryüzüne düşer.
- B) Gölge yerler tam karanlık olur.
- C) Zararlı Güneş ışınları yeryüzüne ulaşır.
- D) Kimyasal çözünme artar.
- E) Güneş gören yerler çok sıcak olur.

2. I. Yeryüzüne en yakın troposfer katmanıdır.
 II. Hava olaylarının tamamı stratosfer katmanında görülür.
 III. Göktaşlarının yeryüzüne büyük parçalar hâlinde ulaşmasını mezosfer önler.
 IV. Atmosferdeki gazların en yoğun olduğu katman termosferdir.

Atmosfer katmanları ile ilgili yukarıda verilen bilgilerden hangileri yanlıştır?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

3. I. Sıcaklık ve nem bakımından benzer özellik gösteren geniş atmosfer parçasıdır.
 II. Kısa sürede dar alanlarda etkili olan hava olaylarıdır.
 III. Geniş alanlarda uzun yıllar değişmeyen ortalama hava olaylarıdır.

Yukarıda tanımları verilen kavramlar, sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

_____ I _____	_____ II _____	_____ III _____
A) Hava kütlesi	İklim	Hava durumu
B) İklim	Hava durumu	Hava kütlesi
C) Hava kütlesi	Hava durumu	İklim
D) Hava durumu	Hava kütlesi	İklim
E) İklim	Hava kütlesi	Hava durumu

4. I. Uzmanlar, bu hafta sonu sıcaklıkların mevsim normallerinin üzerine çıkacağını söyledi.
 II. Rize'de yılın büyük bir bölümü yağışlı geçer.
 III. Ardahan'da kış mevsimi uzun sürer.
 IV. Bursa'da sağanak yağış yüzünden evleri ve iş yerlerini su bastı.

Yukarıdaki ifadelerin hangileri hava durumu hangileri de iklimle ilgilidir?

<u>Hava Durumu</u>	<u>İklim</u>
A) I ve II	III ve IV
B) I ve III	II ve IV
C) II ve III	I ve IV
D) I ve IV	II ve III
E) III ve IV	I ve II

5. İklim, insanların sosyal ve ekonomik faaliyetleri üzerinde belirleyici etkide bulunur.
Buna göre aşağıdaki ekonomik faaliyetlerden hangisi üzerinde iklim özelliklerinin etkisi diğerlerine göre daha azdır?

- A) Zeytin tarımı
- B) Deniz turizmi
- C) Küçükbaş hayvancılık
- D) Arıcılık
- E) Bakır üretimi

6. Yaz mevsiminde aynı sıcaklık değerlerine sahip iki ilden Antalya kıyılarında, denizden uzak olan Gaziantep'e göre bunaltıcı hava koşulları daha etkilidir.

Antalya ve Gaziantep'in hangi bakımdan farklı olması, bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur?

- A) Nem B) Yükselti C) Okyanus akıntıları D) Bakı E) Enlem

7. • Ekvator'da kalıcı karlara rastlanması
• Kıtaların doğu ve batı kıyılarında sıcaklıkların farklı olması
• Kuzey Yarım Küre'de en soğuk ayların ocak ve şubat aylarına denk gelmesi
• En yüksek sıcaklıkların çöllerde ölçülmesi

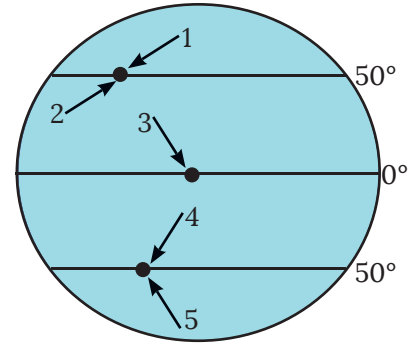
Aşağıdakilerden hangisi, yukarıdaki durumların ortaya çıkmasının nedenlerinden biri değildir?

- A) Karasallık B) Rüzgârlar C) Yükselti D) Okyanus akıntıları E) Eksen eğikliği

8. Rüzgârlar, geldikleri yerin sıcaklık ve nem özelliklerini de taşır.

Buna göre yandaki şekil üzerinde esiş yönleri gösterilen rüzgârlardan hangileri ulaştıkları yerin sıcaklığını yükseltir?

- A) 1 ve 2 B) 3 ve 4 C) 2 ve 4 D) 3 ve 5 E) 1 ve 5

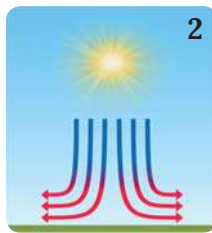
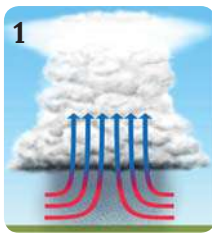

9. Güneş ışınlarının geliş açısına bağlı olarak sıcaklık, Ekvator'dan kutuplara doğru azalmaktadır. Ancak bazı koşullarda Ekvator'dan kutuplara doğru sıcaklığın düzenli olarak azalmasını engelleyen faktörler bulunur.

Aşağıdakilerden hangisi bu durumun ortaya çıkmasında etkili değildir?

- A) Enlem B) Karasallık C) Okyanus akıntıları D) Rüzgârlar E) Nem

- 10.

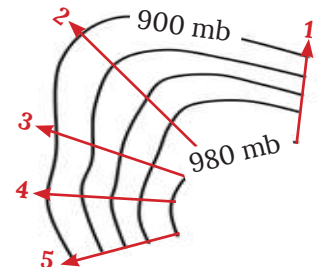
Yukarıda 1 ve 2 numara ile gösterilen hava hareketleri ile ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1 numaralı yerde yağış ihtimali yüksektir.
B) 1 numaralı yerde alçak basınç oluşmuştur.
C) 2 numaralı yerde hava açık ve güneşlidir.
D) 2 numaralı yerde yüksek basınç oluşmuştur.
E) 1 numaralı yerde rüzgâr çevreye doğru eser.

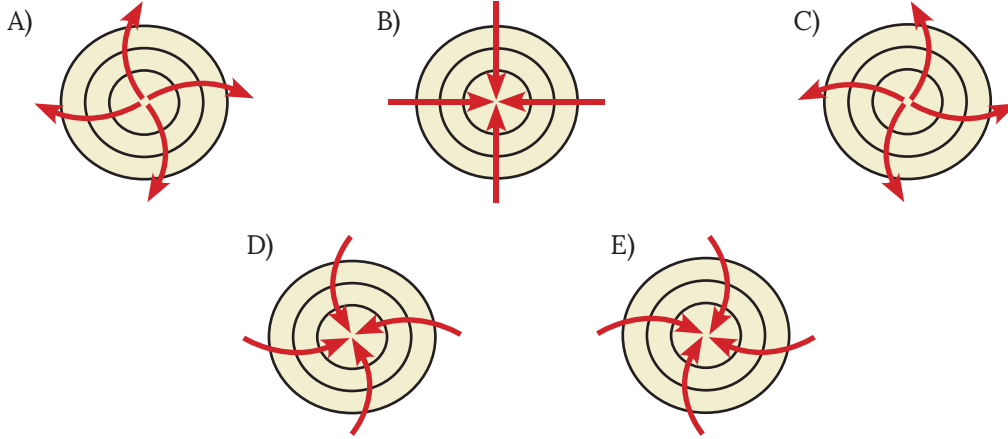
11. Yandaki eş basınç haritasında ok yönünde rüzgârların esiş yönleri gösterilmiştir.

Buna göre hangi ok yönünde esen rüzgârın hızı en azdır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

12. Dünya'nın kendi eksenine etrafındaki dönüşüne bağlı olarak rüzgârların esiş yönlerinde sapmalar görülür. **Buna göre aşağıdakilerden hangisi Kuzey Yarım Küre'de yer alan bir alçak basınç merkezine aittir?**

13. I. Gün içerisinde kara ve denizlerin farklı ısınması sonucu oluşur.
II. Yükselen hava kütesinin bir dağın yamacını aşması sonucu oluşan sıcak ve kuru rüzgârdır.
III. Dinamik yüksek basınç alanından dinamik alçak basınç alanına doğru eser.

Yukarıda numaralandırılmış rüzgâr türleri, aşağıdakilerin hangisinde doğru sırada verilmiştir?

I	II	III
A) Muson	Fön	Alize
B) Meltem	Lodos	Kutup
C) Alize	Batı	Fön
D) Muson	Alize	Meltem
E) Meltem	Fön	Batı

14.

Şehirler	Sıcaklık (°C)	Maksimum nem (g/m ³)	Mutlak nem (g/m ³)
Balıkesir (Türkiye)	10	9,42	10
Medine (Suudi Arabistan)	20	17,32	10
Bakü (Azerbaycan)	0	4,85	10
Moskova (Rusya)	-10	2,35	10
Oslo (Norveç)	-20	1,06	10

Bir gözlemcinin dünyadaki beş farklı şehirde yapmış olduğu gözlemler sonucunda elde ettiği veriler yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

Buna göre bağıl nemin en yüksek ve en düşük olduğu şehirler hangileridir?

- A) Balıkesir-Oslo B) Medine-Balıkesir C) Bakü-Moskova
D) Moskova-Medine E) Oslo-Medine
15. • Sıcak ve soğuk hava kütesinin karşılaşmasıyla yükselim yağışları oluşur.
• Sıcaklık ve maksimum nem doğru orantılıdır.
• İlkbahar mevsiminde yeryüzünde cisimlerin üzerinde oluşan su damlacıklarına kırağı denir.
• Çöl bölgelerinde mutlak nem oranı yüksektir.
• Ekvatorial ve okyanusal iklimde yağış rejimi düzenlidir.

Yukarıdaki ifadelerden kaç tanesi doğrudur?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

16. Farklı yarım kürelerde yer alan Türkiye ve Avustralya'da maki bitki örtüsü yaygın olarak görülmektedir. **Bu iki ülkenin farklı yarım kürelerde yer almasına rağmen benzer doğal bitki örtüsüne sahip olmalarının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Yeryüzü şekilleri B) Jeolojik özellikleri C) Saat dilimlerinin aynı olması
D) İklim özellikleri E) Yağış türleri

17. Ülkemiz, genellikle Akdeniz iklim kuşağı sınırları içerisinde yer alır. Ancak ülkemizde birbirinden farklı iklim tipleri görülür.

Bu farklı iklim tiplerinin görülmesinde aşağıdakilerden hangisinin etkisi yoktur?

- A) Yükselti B) Denizellik C) Dağların uzanış yönü
D) Bulunduğu yarım küre E) Rüzgârların yönü

18. Kars, Aksaray ve Konya gibi şehirlerin günlük sıcaklık farkı fazla iken Rize, İzmir ve Hatay gibi şehirlerin günlük sıcaklık farkı azdır.

Bu durumun ortaya çıkmasında aşağıdakilerden hangisi etkili olmuştur?

- A) Nem B) Yer şekilleri C) Doğal bitki örtüsü D) Rüzgârlar E) Enlem

19. I. Yükselti II. Karasallık
III. Doğal bitki örtüsü IV. Yağış rejimi

Türkiye'nin yıllık ortalama sıcaklık dağılışını gösteren harita incelendiğinde en düşük sıcaklıkların Kuzeydoğu Anadolu'da olduğu görülmektedir.

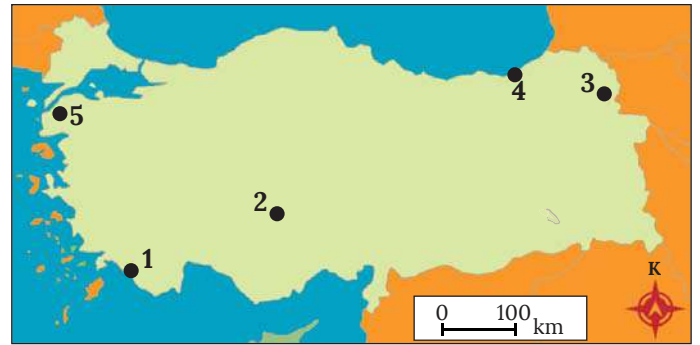
Bu durumun ortaya çıkmasında yukarıdaki nedenlerden hangileri etkili olmuştur?

- A) I ve II B) I ve IV C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

20. Yandaki Türkiye haritasında bazı yerler numaralandırılarak gösterilmiştir.

Haritada gösterilen yerlerin özellikleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

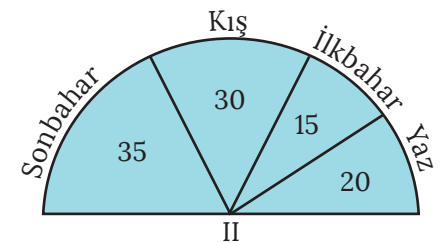
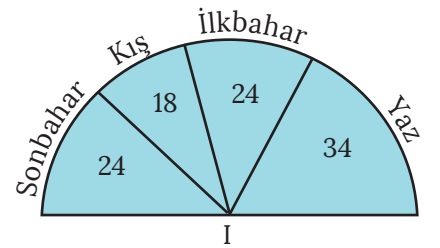
- A) 1 numaralı yerde yıllık yağış miktarı en azdır.
B) 5 numaralı yerin yıllık sıcaklık ortalaması 3 numaralı yerden fazladır.
C) Kış mevsiminde 4 numaralı yer 2 numaralı yere göre daha sıcaktır.
D) 4 numaralı yerde yağış rejimi düzenlidir.
E) 3 numaralı yerde don olayı uzun sürer.

21. Yandaki grafiklerde, ülkemizde yer alan iki il merkezinin 1981-2010 yılları arasındaki mevsimlere göre ortalama yağış miktarının oransal dağılışı gösterilmiştir (%).

İklim özellikleri göz önüne alındığında, grafiklerde yağış özellikleri verilen iller aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

I	II
A) Antalya	Siirt
B) Kars	Yozgat
C) Giresun	Erzincan
D) Bursa	Trabzon
E) Ardahan	Rize

Dünya'nın etrafını saran, onun şeklini alan ve çeşitli gazlardan oluşan atmosfer, yer çekimi sayesinde uzağa dağılmaz. İçeriğindeki gazların yere uyguladığı kuvvet sonucu atmosfer basıncı oluşur. Fakat hiçbir canlı, tonlarca ağırlıktaki havanın uyguladığı bu basıncı hissetmez. Vücudun içinde bu basıncı dengeleyecek başka bir basınç bulunur. Yükseklerle doğru çıkıldıkça gazlar seyrekleşir ve bunun neticesinde atmosfer basıncı düşer. Buna bağlı olarak da vücudumuzdaki kan basıncı yükselir. Böylece bu basınç değişimlerinin mükemmel bir şekilde dengelenmesiyle tam bir ahenk içinde yaşarız. Fakat yine de hızlı basınç değişimleri yaşadığımızda sağlığımız tehlikeye girer. Çok yükseklerle çıkıldığında yaşanan mide bulantıları ve burun kanamalarının sebebi bu basınç değişimleridir.

Aşağıdaki soruları yukarıdaki metne göre cevaplayınız.

22. Tonlarca ağırlıktaki havanın uyguladığı basıncın hissedilmemesinin nedenini açıklayınız.
23. Yükseklerle çıkıldıkça mide bulantısı, burun kanaması gibi rahatsızlıklar yaşanabilir. Daha önce böyle bir durum hiç yaşadınız mı? Bu tür rahatsızlıkları önlemek için ne gibi tedbirler alınabilir?
24. Atmosferin şekli Dünya'nın şekline benzediğine göre aşağıdaki ülkeleri, atmosferin kalınlığına göre en fazla olandan en az olana doğru sıralayınız.
I. Norveç II. İtalya III. Brezilya

Aşağıda ülkemizin çeşitli şehirlerine ait sıcaklık ve yağış grafikleri verilmiştir. Grafikleri yorumlayarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

25. Şehirleri, toplam yağış miktarları bakımından en fazla olandan en az olana doğru sıralayınız.
26. Şehirleri, ortalama sıcaklık değerleri bakımından en yüksek olandan en düşük olana doğru sıralayınız.
27. Kış yağışları en fazla hangi şehirde görülür?
28. Hangi şehirlerde yaz kuraklığı belirgin olarak yaşanır?
29. Hangi şehirde her mevsim yağış isteyen tarım ürünleri yetişebilir?
30. Don olaylarının en fazladan en aza doğru yaşandığı şehirleri sıralayınız.
31. Bütün şehirlerde en düşük sıcaklıklar aralık-ocak, en yüksek sıcaklıklar ise temmuz-ağustos dönemlerinde görülmektedir. Sizce bu durumun temel sebebi ne olabilir?
32. Sıcaklık ve yağış grafikleri verilen yandaki şehirlerde görülen iklimleri aşağıdaki boşluklara yazınız.

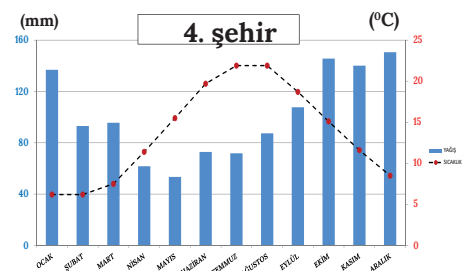
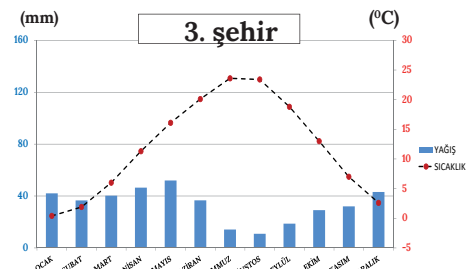
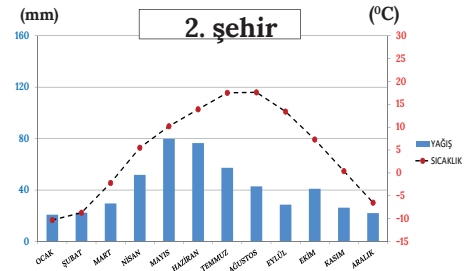
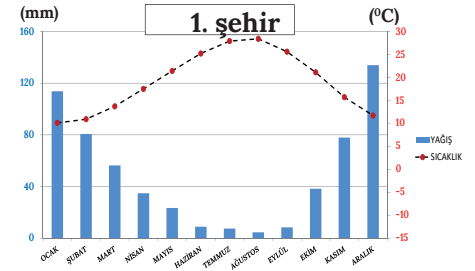
1. şehir

2. şehir

3. şehir

4. şehir

..... iklimi, iklimi, iklimi, iklimi

Aşağıdaki soruları haritadan yararlanarak cevaplayınız.

33. Hangi şehirlerde dört mevsim belirgin olarak yaşanır?
34. Hangi şehirler, sıcak iklim özelliğine sahip ve her mevsim yağışlıdır?
35. Murmansk'ın (Moormansk) Güneş ışınlarını Yakutsk'tan (Yekotsk) daha dar açıyla almasına rağmen, Murmansk'ta ortalama sıcaklıkların daha yüksek olması nasıl açıklanabilir?
36. Antalya'yı yazları çok sayıda yabancı turist ziyaret etmesinde şehrin iklim özellikleri belirleyici bir rol oynar. Benzer durumun yukarıdaki haritada hangi şehirlerde de görüldüğü söylenebilir? Açıklayınız.

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

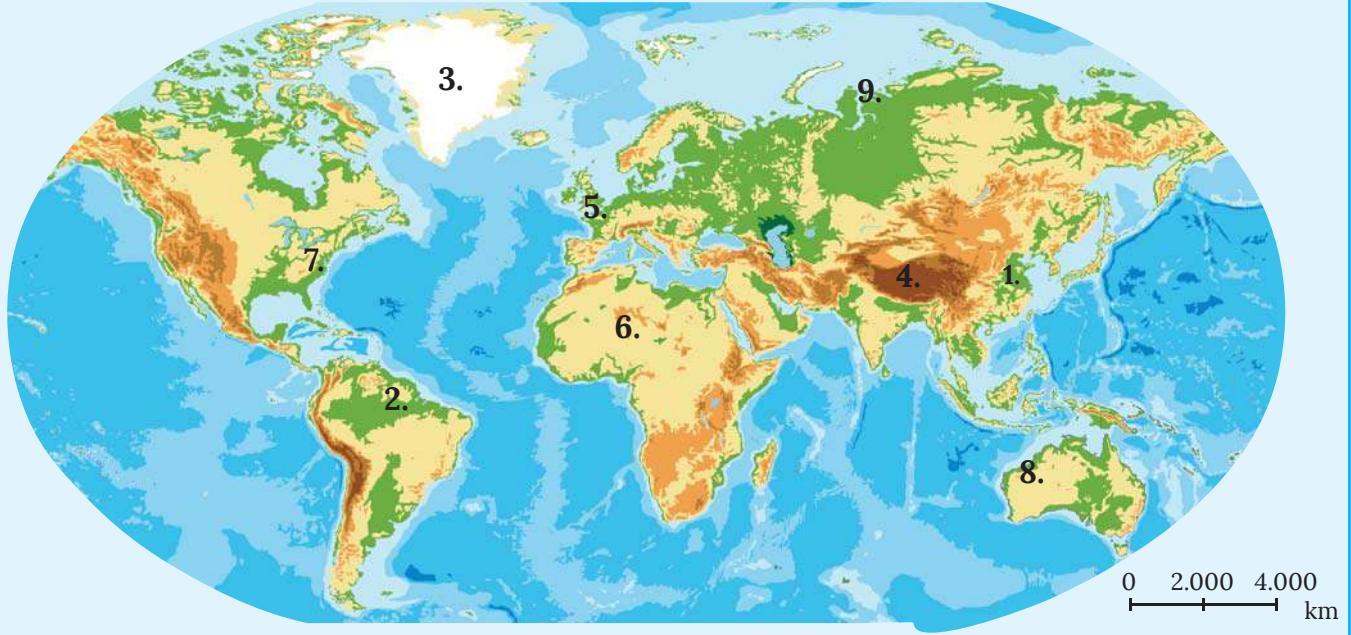
Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Atmosferin katmanları ve hava olayları arasındaki ilişkiyi açıklayabilirim.			
2. Hava durumu ile iklimi özellikleri açısından karşılaştırabilirim.			
3. İklim elemanlarının özelliklerini açıklayabilirim.			
4. Farklı iklim tiplerini ve bu iklimlere ait özellikleri açıklayabilirim.			
5. Ülkemizde görülen iklim tiplerini ve bu iklimlere ait özellikleri açıklayabilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)	KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)	
SONUÇ: 9-10: ÇOK İYİ	7-8: İYİ	5-6: ORTA	
3-4: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)		0-1-2: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)	

Yerleşmelerin Dağılışı

Uygulama

Aşağıdaki dünya fiziki haritasında bazı noktalar gösterilmiştir. Belirtilen noktaların coğrafi özelliklerini dikkate alarak soruları cevaplayınız.

- 1, 5 ve 7 numaralı noktalarda yerleşmeler oldukça yoğundur. Buna göre;
1 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı yoğundur.
5 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı yoğundur.
7 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı yoğundur.
- 2, 3, 4, 6, 8 ve 9 numaralı noktalarda yerleşmeler oldukça seyrek. Buna göre;
2 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.
3 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.
4 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.
6 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.
8 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.
9 numaralı noktada yerleşmeler, etkisinden dolayı seyrek.

Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisinde, yerleşmeyle ilgili olarak belirtilen özelliklerin ortaya çıkmasındaki temel etken doğru olarak verilmiştir?

<u>Özellik</u>	<u>Temel etken</u>
A) Ülkemizin kıyı kesimlerinde yerleşme alanları iç kesimlere göre yoğundur.	→ İklim
B) Ekvatorial iklim bölgesinde yerleşme sınırı dünya geneline göre yüksektir.	→ Yeryüzü şekilleri
C) Kuzey Yarım Küre'de orta enlemler daha fazla yerleşme alanına sahiptir.	→ Jeolojik yapı
D) Antarktika'da bilimsel araştırma istasyonları dışında yerleşme alanı yoktur.	→ Su kaynakları
E) Nil Nehri Havzası çevresine göre daha yoğun yerleşme alanlarına sahiptir.	→ Yeryüzü şekilleri

Çözüm: B, C ve D şıklarındaki özelliklerin temel nedeni iklim olduğu halde yanlış eşleştirilmiştir. E şıkında da ifade edilen özelliğin temel nedeni su kaynaklarıdır. A şıkında ise temel neden "İklim" şeklinde doğru eşleştirilmiştir.

Turizm şehirlerinde yaşayan insanların önemli bir kısmı, gelirlerini turizm ve onun çeşitlendirip desteklediği iş kollarından sağlar. Bu tür şehirlerde doğal ve beşerî turizm varlıkları bulunur. Turizm; ulaşım, ticaret, inşaat gibi diğer sektörlerin gelişmesini de etkiler. Paris, Roma, Venedik, New York, İstanbul, Antalya, Bodrum, Çeşme, Alanya, Marmaris, Fethiye ve Ürgüp turizm şehirlerine örnek verilebilir (Görsel 2.25.).

Görsel 2.25. Venedik (İtalya)

Görsel 2.26. Kimberlite / Yakutistan (Rusya)

Maden şehirlerinde genellikle kömür, petrol, demir, bor gibi önemli madenler çıkarılmaktadır. Buralarda madencilik faaliyeti ön plandadır. Essen (Esm), Donetsk, Kerkük, Yakutsk, Zonguldak, Tavşanlı ve Soma maden şehirlerine örnek verilebilir (Görsel 2.26.).

Dinî işlevi olan şehirler, bir veya birden fazla dinî inanç merkezi ya da önemli dinî eserlerin bulunduğu yerlerdir. Bu şehirler, yılın belli dönemlerinde ya da tamamında ziyaret edilmektedir. Bu durum; ticaret, ulaşım, turizm gibi sektörlerin de gelişmesini etkilemiştir. Mekke, Medine, Kudüs, Roma ve Lhasa (Lasa) dinî şehirlere örnek verilebilir (Görsel 2.27.).

Görsel 2.27. Mekke (Suudi Arabistan)

İşlevlerine Göre Şehirler

Ders Dışı Uygulama

Atlaslarınızdan yararlanarak “Musul, St Petersburg, Tokyo, Kinşasa, Marsilya, Rio de Jenerio ve Varanasi” şehirlerinin ait olduğu ülkeleri; “Kadirli, Çorlu, Gemlik, Kuşadası, Foça, İskenderun ve Ergani” şehirlerinin de bağlı olduğu illeri bulunuz. Bu şehirlerle ilgili Genel Ağ’dan kısa bilgiler edininiz.

Aşağıdaki tabloda boş bırakılan yerlere “Musul, St Petersburg, Tokyo, Kinşasa, Marsilya, Rio de Jenerio, Varanasi, Kadirli, Çorlu, Gemlik, Kuşadası, Foça, İskenderun, Ergani” şehirlerinden uygun olanların isimlerini yazınız.

İşlevler	Dünya	Türkiye
Tarım		
Sanayi		
Ticaret		
Dinî		Selçuk
Turizm		
Askerî	Cebelitarık	
Liman		
Maden		

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Türkiye'nin idari yapısıyla ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) Başkenti Ankara'dır.
- B) 30 büyükşehir belediyesi bulunur.
- C) Bütün illerin isimleri ve yönetim merkezleri aynıdır.
- D) En küçük idari birim köydür.
- E) Bucak yönetim birimleri işlevini kaybetmiştir.

2. • Konya iline bağlı Çumra ilçesi sınırları içinde yer alır.
• Avcılık ve tarımın başlangıcı gibi önemli sosyal değişimlere tanıklık etmiş bir neolitik yerleşmedir.
• 2012 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınmıştır.

Yukarıda özellikleri verilen antik yerleşme aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çatalhöyük B) Alacahöyük C) Halikarnassos D) Göbeklitepe E) Kültepe

3. I. Yerleşim alanının genişliği
II. Mesken tipleri
III. Ekonomik faaliyetleri
IV. Nüfus miktarı

Yukarıdakilerden hangileri, şehir ve kır yerleşim birimlerinin birbirinden ayırt edilmesinde kullanılan ölçütlerdendir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

4. I. Yeryüzü şekilleri
II. Su kaynakları
III. Göç
IV. İdari yapı

Kırsal yerleşmelerin dağınık ya da toplu olmasında yukarıdaki faktörlerden hangileri etkili olmuştur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) II ve IV E) III ve IV

5. Aşağıdakilerden hangisi ilk yerleşme alanlarının ortak özelliğidir?

- A) Ormanların yaygın olması
- B) Arazinin yüksek olması
- C) İklimin sıcak ve kurak olması
- D) Geniş çayır alanlarının bulunması
- E) Zengin su kaynaklarının bulunması

6. Bulunan tarihsel kalıntılar, insanların ilk yerleşim alanlarının akarsu boylarındaki verimli tarım toprakları olduğunu göstermektedir.

Buna göre aşağıdaki ülkelerin hangisinde ilk yerleşim alanlarına ait kalıntıların bulunması daha zordur?

- A) Türkiye B) Mısır C) Çin D) Kanada E) Hindistan

7. Aşağıdakilerden hangisi yerleşme alanlarını sınırlandıran faktörlerden biri değildir?

- A) Kutuplar B) Çöller C) Delta ovaları D) Bataklıklar E) Dağlık alanlar

8. Türkiye’de üniter devlet modeli ile ülke içinde yaşayan toplulukların ortak hareket etmesi; etnik, coğrafi, idari ayrımların ve ekonomik engellerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda ülkenin her tarafında homojen bir yapının oluşması istenir. Üniter devlet modeli, ülkenin bölünmez bir bütün ve egemenliğin de millete ait olduğunu ifade eder.

Buna göre aşağıda verilen maddelerin hangisi ülkemizin üniter devlet yapısı ile ilgili değildir?

- A) Ülkemiz il, ilçe gibi idari bölümlere ayrılrsa da bunlar idarenin yetki ve sorumluluğundadır.
 B) Türkiye millî unsurlar ile bölünmez bir bütündür.
 C) Din, dil ve etnik grup bakımından ayırım yapılamaz.
 D) Egemenlik yetkisi belli bir gruba aittir.
 E) Bu model, toplulukları bir araya getirmeyi amaç edinmiştir.
9. I. Çöllerde nüfus seyrek.
 II. Himalaya Bölgesi’nde nüfus seyrek.
 III. Amazon ve Kongo havzalarında nüfus seyrek.
 IV. Orta kuşak insan yaşamı için elverişlidir.
 V. Batı Avrupa’da yerleşmeler sık nüfusludur.

Yukarıda verilen bilgilere göre yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörler aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralama ile verilmiştir?

I	II	III	IV	V
A) Yükselti	Sanayi	Tarım	Sıcaklık	Nem
B) Bakı	Yükselti	Nem	İklim	Ticaret
C) Kuraklık	Yükselti	Sıcaklık	İklim	Sanayi
D) Su kaynakları	Nemlilik	Sıcaklık	Yükselti	Tarım
E) Yükselti	Ticaret	Bakı	Nem	Madencilik

10. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu’da kurulan medeniyetlerden biri değildir?

- A) Urartular B) Lidyalılar C) İnkalar D) Hititler E) İyonlar
11. Türkiye’nin farklı illerinde yaşayan beş coğrafya öğretmeni, sosyal iletişim ağı üzerinde tanışmış ve yaşadıkları yerlerle ilgili bu kişilerin arasında aşağıdaki sohbet geçmiştir.
Ayten: Yaşadığım yerde nüfus azdır. Yazın hayvanlarımızı otlatmak amacıyla çıktığımız yüksek yerlere ...I..... adı verilir.
Rafet: Benim yaşadığım yerII..... sayesinde gelişme gösterir. Nüfusu kış aylarında az, yaz aylarında fazla olur.
Regaip: Ben Akdeniz’de yaşıyorum. Yaz aylarında bulunduğumuz yer çok sıcak olduğu için yaylaya çıkarız. Burada insanların çadırlarda barındığıIII..... yerleşmeleri de görülür.
Elif: Benim yaşadığım bölgede hava çok sıcaktır. Konutların yapımında daha çokIV..... renkli taşlar kullanılmıştır.
Ferit: Benim yaşadığım yer oldukça kurak, burada evler birbirine çok yakın ve evlerin damları düzdür. Konutlarda yapı malzemesi olarakV..... kullanılır.

Buna göre yukarıda boş bırakılan yerlere gelebilecek doğru bilgiler, aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralama ile verilmiştir?

I	II	III	IV	V
A) Divan	Sanayi	Mezra	Açık	Taş
B) Yayla	Turizm	Oba	Açık	Kerpiç
C) Yayla	Ticaret	Yayla	Koyu	Ahşap
D) Oba	Sanayi	Kasaba	Açık	Taş
E) Mezra	Tarım	Divan	Koyu	Kerpiç

12. Kurulan bir yerleşim merkezinin, büyümesi ve uzun yıllar önemini koruyabilmesi aşağıdakilerden hangisinin sonucudur?

- A) Düz alanlarda kurulması
B) Nüfus yoğunluğunun seyrek olması
C) Denizlere yakın olması
D) Coğrafi konumunun elverişli olması
E) Yüz ölçümünün dar olması

13. Anadolu'da yapılan kazılarda insanların Cilalı Taş Devri'nden itibaren köy ve şehir hayatına geçtiği, tarım ve hayvancılıkla uğraştığı görülmüştür. Ülkemizin bulunduğu topraklar, yeryüzünde yerleşmelerin ilk kurulduğu bölgeler arasındadır. Bu nedenle Anadolu toprakları, çeşitli kültür ve medeniyetlerin kurulup gelişmesine ev sahipliği yapmış ve topraklarımızda birçok beylik, devlet ve krallık kurulmuştur.

Aşağıdakilerden hangisi Anadolu toprakları üzerinde diğerlerine göre sonradan kurulan yerleşmelerden biridir?

- A) Çatalhöyük (Konya)
B) Hacılar (Burdur)
C) Çayönü (Diyarbakır)
D) Kestel (Bursa)
E) Göbeklitepe (Şanlıurfa)

14. Şehirlerin işlevi; bir şehrin kurulup gelişmesinde etkili olan ekonomik, idari ve sosyokültürel etkilerin göz önünde bulundurulması demektir. Bir şehrin kurulmasında, büyüüp gelişmesinde birçok faktör etkili olabilir. Şehirler; tarım şehirleri, ticaret şehirleri, sanayi şehirleri, turizm şehirleri, ulaşım şehirleri, kültürel şehirler gibi sınıflara ayrılabilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sanayi şehrine örnektir?

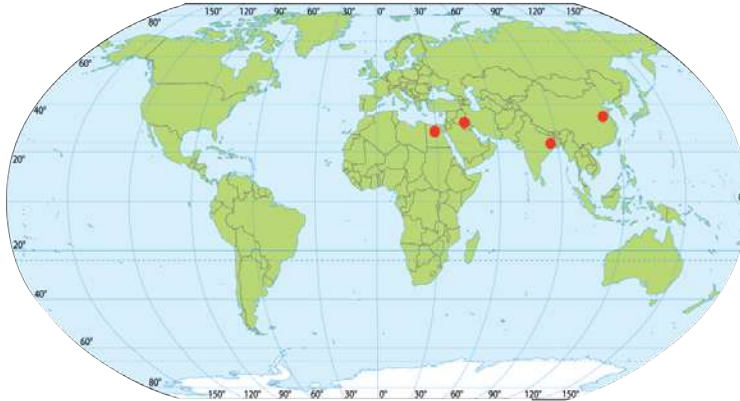
- A) Çorum
B) Karabük
C) Malatya
D) Antalya
E) Van

15. Ülkemiz, tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmış olan Anadolu Yarımadası üzerinde kurulmuştur. Tarım alanlarının verimli olması, jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, konumu ve ılıman iklim kuşaklarına sahip olması Anadolu Yarımadası'nın tarih boyunca önemini korumasını sağlamıştır.

Yukarıdaki parçadan aşağıdaki ifadelerden hangisine ulaşamaz?

- A) Anadolu Yarımadası günümüzde de önemini korumaktadır.
B) Anadolu Yarımadası'nda birçok medeniyet kurulmuştur.
C) Bu yarımadanın iklimi insan yaşamı için uygundur.
D) Bu yarımadada jeolojik ve jeomorfolojik özellikler yaşam alanlarını kısıtlar.
E) Anadolu Yarımadası üzerinde birçok kültüre ait izler bulunur.

16. Aşağıdaki haritada ilk yerleşme alanlarının kurulduğu yerler koyu renkle gösterilmiştir.

İlk yerleşme alanlarının bu yerlerde kurulmasında etkili olan temel faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toprak türü
B) Yeryüzü şekilleri
C) İklim
D) Kayaç yapısı
E) Bitki örtüsü

- I. Tomruk ve kalas gibi ahşap malzeme kullanılarak yapılan evdir.
- II. Killi toprağın sap ve samanla karıştırılıp çamur hâline getirildikten sonra kalıplara dökülerek kerpiç elde edilmesiyle oluşan konut tipidir.
- III. İç Anadolu'da Ürgüp (Nevşehir) çevresinde yaygın olan, kolay işlenme özelliğine sahip tüflerden oluşmuştur. Peribacaları ve yamaçlar oyularak konut ya da ambar amaçlı olarak kullanılmaktadır.
- IV. İç Anadolu ve Doğu Anadolu gibi volkanik arazilerin fazla olduğu alanlarda yer alan konutlarda bazalt ve andezit gibi volkanik kayalar kullanılmaktadır.

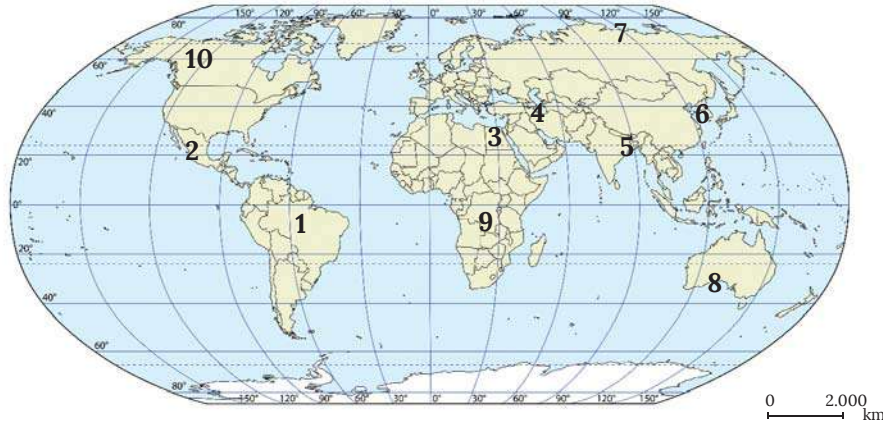
Yukarıda, doğal koşulların ülkemizde yer alan konut tipleri üzerindeki etkisine örnekler verilmiştir. Verilen bilgilerden hareketle aşağıda yer alan soruları cevaplayınız.

17. Verilen örneklerdeki konut tiplerini yazınız.
18. Kırsal kesimdeki konutlarda kullanılan yapı malzemesinin farklılaşmasında etkili olan faktörler nelerdir?

Yukarıda verilen yerleşme tipleri ile ilgili olarak aşağıdaki boşlukları doğru olacak şekilde doldurunuz.

19. Kıyı boyu yerleşmelerine görseli örnektir. Düz bir arazide veya ovada kurulan dairesel şekle sahip yerleşmeler görselindeki gibidir. Bir akarsu ya da yol boyunca kurulmuş yerleşmeler görselinde yer almaktadır. Deniz ve göl kıyıları boyunca kurulmuş yerleşmelere görseli örnektir.

Yukarıdaki haritada bazı yerleşme alanları verilmiştir. 19, 20 ve 21. soruları haritaya göre cevaplayınız.

20. Harita üzerinde gösterilen noktalardan hangileri ilk yerleşme alanları arasında yer almaktadır?
21. 7 ve 10 numaralı alanlarda yerleşmenin seyrek olmasında , 1 ve 9 numaralı alanlarda yerleşmenin seyrek olmasında etkilidir.
22. 8 numaralı yerleşmenin bulunduğu ülkede, zengin doğal kaynaklar olmasına rağmen yerleşmelerin ve nüfusun seyrek olmasının nedenini açıklayınız.

İngiltere AB'den Çıkış Sürecini Resmen Başlattı

Haber Köşesi

İngiltere, Lizbon Anlaşması'nın 50. maddesini işleme koyarak 44 yıllık üyeliğin ardından Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma (Brexit) sürecini resmen başlattı.

İngiltere'nin AB Daimi Temsilcisi Tim Barrow; Başbakan Theresa May imzalı birlikten ayrılmayı düzenleyen Lizbon Anlaşması'nın 50. maddesini işleten mektubu, AB Konseyi Başkanı Donald Tusk'a yerel saatle 13.20'de verdi. Tusk, sosyal medya hesabından, "9 ay sonra İngiltere Brexit sürecini başlattı." açıklamasını yaptı. Böylece, İngiltere'nin geçen sene haziran ayında yapılan referandumun sonucu çerçevesinde birlikten ayrılması süreci de resmen başlamış oldu.

Taraflar, bir sonraki aşamada ayrılma anlaşmasının maddelerine ilişkin müzakerelere başlayacak. İki yıl sürmesi öngörülen süreç, İngiltere ve AB'nin üzerinde anlaşacakları metnin, hem İngiltere Parlamentosu hem de Avrupa Parlamentosu tarafından onaylanmasıyla tamamlanacak.

AB Konseyi Başkanı Tusk, cuma günü AB'nin Brexit yol haritasının taslağını açıklayacak. Taslağın, 29 Nisan'da yapılacak İngilteresiz AB liderleri zirvesinde kabul edilmesi durumunda müzakerelere geçilecek.

AB'nin, önceki taahhütlerinden dolayı İngiltere'ye yaklaşık 60 milyar avroluk bir fatura çıkaracağı belirtiliyor. Söz konusu faturanın, müzakerelerde en tartışmalı konulardan biri olması bekleniyor. Ayrıca İngiltere'de yaşayan birlik vatandaşları ile AB ülkelerinde yaşayan İngiltere vatandaşlarının Brexit sonrası durumları da diğer zorlu konular olarak öne çıkıyor.

23 Haziran 2016'da yapılan referandumda halkın yüzde 52'si AB'den ayrılma yönünde oy kullanmıştı. Geçen süre zarfında AB, sık sık İngiltere yönetiminden 50. maddeyi bir an önce işletmesini istemişti. İngiltere, 1973 yılında birliğe katılmıştı.

(www.takvim.com.tr)

C BÖLGELER VE ÜLKELER

Bölgelerin çeşitli ölçütlere göre oluşturulabileceğini daha önce öğrenmiştiniz. Bir devletin egemenliği altında bulunan topraklara **ülke** denir. Bu tanımdan hareketle ülke, egemenlik sınırları ile bir bölge olarak düşünülebilir.

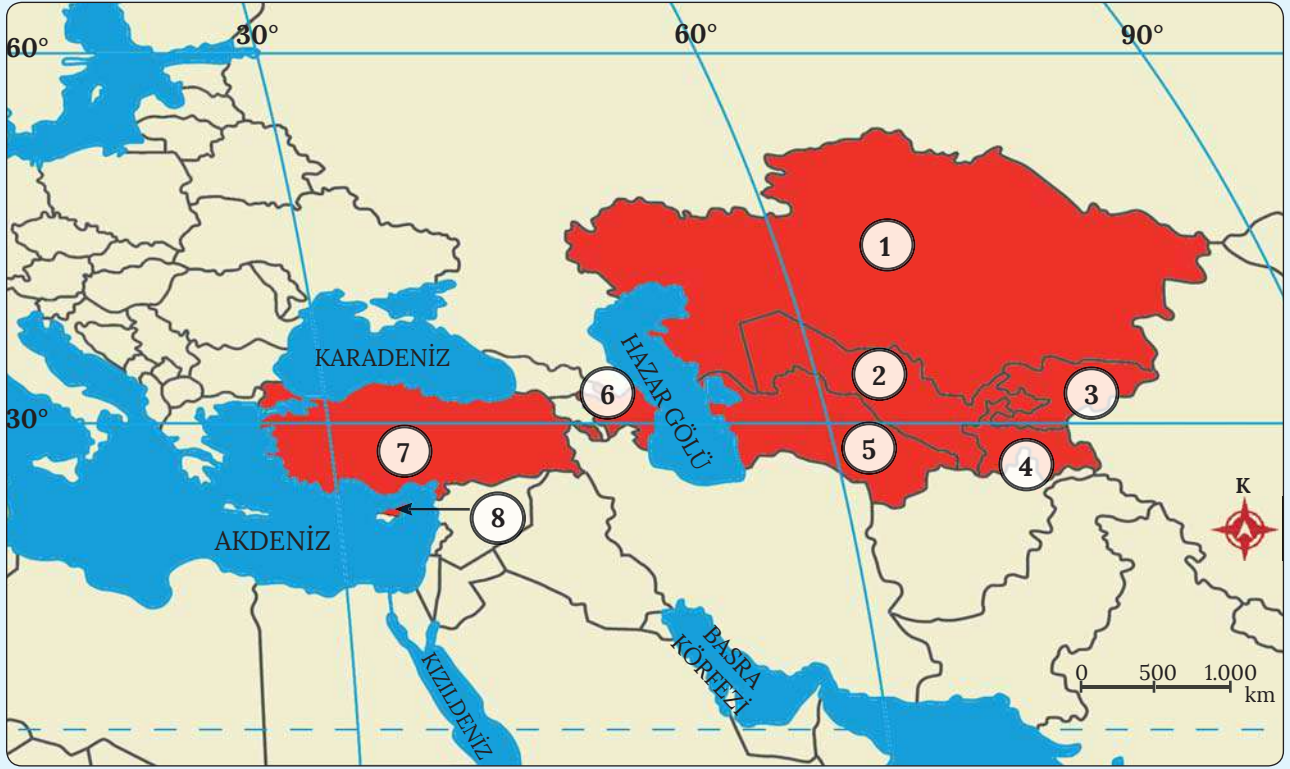
Dünyadaki ülkeler, farklı özelliklere sahip olmakla birlikte bazı ülkeler benzer özellikler de taşımaktadır. Bu nedenle benzer özelliklere sahip olan ülkelerin oluşturduğu bölgeler de bulunmaktadır. Örneğin ekonomisi güçlü olan devletlerin oluşturduğu bir siyasi bölge olan G20 sınırları içerisinde; ABD, Rusya, Almanya ve Japonya gibi ülkelerin yanında ülkemiz de yer almaktadır (Harita 3.13.).

Harita 3.13. G20 ülkeleri

Ülkeler ve Bölgeler

Uygulama

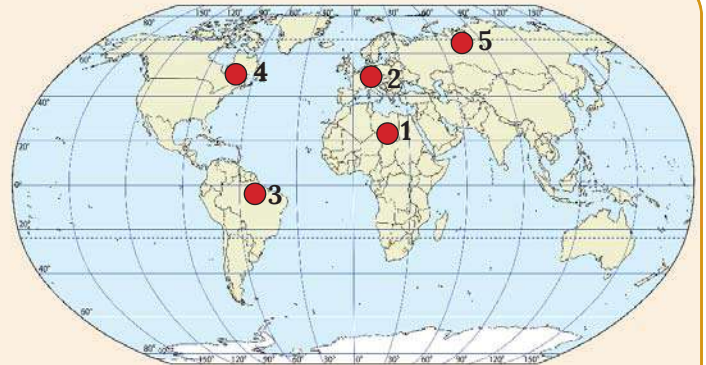
Atlaslarınızdan yararlanarak numaralarla belirtilen ülkelerin isimlerini harita üzerine yazınız. Tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

Ülkeler	NATO üyesi	Çöl bölgesi	Dağlık bölge	Bozkır bölgesi	Doğal gaz bölgesi	Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'ne üye
1						
2						
3						
4						
5		x				
6						
7						
8						

Örnek Soru

Yandaki haritada numaralandırılmış taralı alanlarla ilgili aşağıda yapılan bölge eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- A) 1- Çöl bölgesi
- B) 2- Yoğun nüfuslu bölge
- C) 3- Orman bölgesi
- D) 4- Sanayi bölgesi
- E) 5- Dağlık bölge

Çözüm: 5 numaralı bölge, yeryüzü şekilleri bakımından ovalık bölge içerisinde yer alır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. I. Akdeniz iklim bölgesi
II. Kızılçam ormanları bölgesi
III. Avrupa Birliği Bölgesi
IV. Kuzey Anadolu Dağlık Bölgesi
V. Japonya Sanayi Bölgesi

Doğal koşullara bağlı olarak oluşturulan bölgelerin sınırları uzun süre değişmez. Örneğin bir alandaki iklim ya da yer şekillerine ait özelliklerin değişebilmesi için uzun yıllar gerekebilir.

Buna göre yukarıda verilen bölgelerden hangilerinin sınırları daha kısa sürede değişir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) III ve V E) IV ve V

2. Ülkemizin coğrafi koşulları göz önüne alındığında aşağıdaki bölge eşleştirmelerinden hangisi **yanlış** olur?

- A) Batman → Petrol bölgesi
B) Toroslar → Dağlık bölge
C) Ardahan → Sert karasal bölge
D) Tekirdağ → Turunçgil üretim bölgesi
E) Uludağ → Kış turizm bölgesi

- 3.

Yukarıdaki haritada verilen şehirlerin tümünü kapsayan bir bölge, aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Askerî bölge B) Tarım bölgesi C) Maden bölgesi D) Sanayi bölgesi E) Deprem bölgesi

4. İklim bölgeleri aşağıdaki bölgelerden hangisiyle uyum gösterir?

- A) Sanayi bölgesi B) Siyasi bölge C) Dağlık bölge D) Maden bölgesi E) Bitki örtüsü bölgesi

5. Aşağıdakilerden hangisi doğal özelliklerine göre oluşturulan bölgelerde kullanılan ölçütlerden **değildir**?

- A) İklim koşulları B) Nüfus özellikleri C) Bitki örtüsü D) Su kaynakları E) Yeryüzü şekilleri

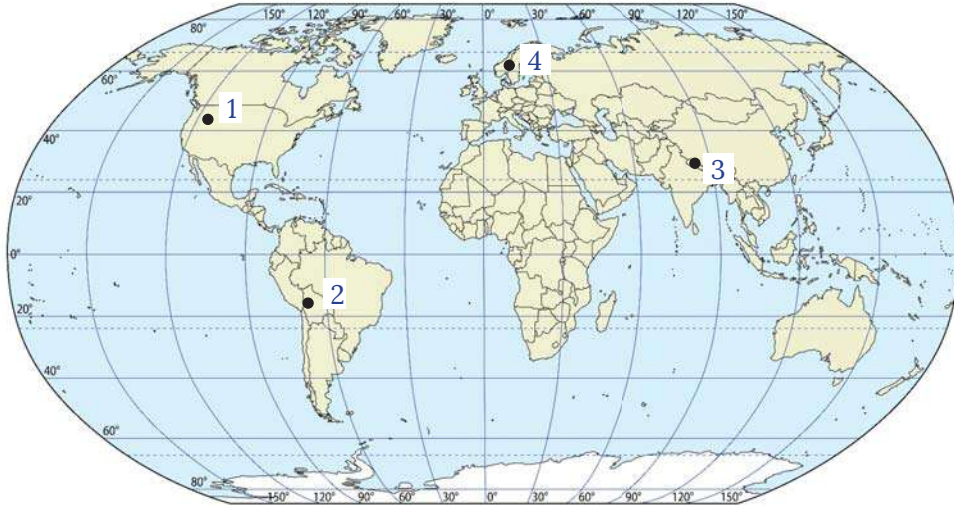
6. Kültür bölgeleri; aynı din, dil ve tarihe sahip insanların bir arada bulunduğu bölgelerdir.

Buna göre aşağıdaki ülkelerden hangisi farklı bir kültür bölgesinde yer alır?

- A) Türkiye B) Nepal C) Özbekistan D) Türkmenistan E) Azerbaycan

7. Aşağıdakilerden hangisi dünyanın yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir?

- A) Güneydoğu Asya B) Sibiryaya C) Avustralya D) Grönland E) Tibet Platosu

8. Yukarıdaki haritada yeryüzündeki bir bölge türü işaretlenmiştir.

Haritada belirtilen noktalar hangi bölge türüne aittir?

- A) Dağlık bölge
- B) Sanayi bölgesi
- C) İklim bölgesi
- D) Maden bölgesi
- E) Sık nüfuslu bölge

9. Yaşadığım şehir verimli tarım arazileri üzerinde kurulmuştur. Ne yazık ki bu alanlar yerleşme alanının büyümesiyle yok olmaktadır. Yerleşmeye açılmayan şehrin kenarlarında sebze ve meyve yetiştirilebilmektedir. Şehir, aynı zamanda tekstil ve otomotiv sanayisinin de geliştiği bir yerdir. Şehrin tarihî ve turistik yerleri, denize yakınlığı, kış turizmine müsait dağlık alanların varlığı gelişmesinde oldukça etkilidir. Göç aldığı için de gelişen bir yerleşme özelliği taşımaktadır.

Paragrafta verilen bilgiye göre aşağıdaki bölge sınıflandırmalarından hangisine değinilmemiştir?

- A) Sanayi bölgesi
- B) Dağlık bölge
- C) Turizm bölgesi
- D) Tarım bölgesi
- E) Maden bölgesi

10. Bölgeler oluşturulurken sadece doğal koşullar yeterli olmamaktadır. Doğal koşullara göre oluşturulan bölgelerin sınırları uzun yıllar boyunca değişmez. Bundan dolayı beşerî ve ekonomik özellikler de göz önüne alınarak bölge ayrımı yapılmaktadır.

Aşağıda verilen bölge türlerinden hangisi doğal bir bölgedir?

- A) Zonguldak Taş Kömürü Bölgesi
- B) Sahra Çöl Bölgesi
- C) NATO
- D) Batı Avrupa Kömür ve Maden Bölgesi
- E) İstanbul Ticaret Bölgesi

11. I. Siyasi bölgeleri
II. Sanayi bölgeleri
III. İklim bölgeleri
IV. Orman bölgeleri

Yukarıda verilen bölgelerden hangileri beşerî bölge sınıflandırmasına girer?

- A) I ve II
- B) I ve IV
- C) II ve III
- D) II ve IV
- E) III ve IV

Yukarıda verilen Türkiye haritasında bazı yerler numaralandırılarak gösterilmiştir. Buna göre aşağıdaki cümlelerde yer alan boşlukları haritadan yararlanarak doldurunuz.

12. numaralı alan çay tarımı bölgesidir.
13. numaralı alan petrol çıkarılan bir bölgedir.
14. , ve numaralı alanlar, genel olarak kırsal yerleşme bölgesidir.
15. numaralı alan yoğun sanayi bölgesidir.
16. numaralı alan ormanların sık olduğu bir bölgedir.
17. numaralı alan, yerleşme özelliklerine göre yoğun nüfuslu bölgedir.
18. , ve numaralı alanlar, tarım faaliyetleri yoğun olarak yapıldığı için tarım bölgesidir.

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, bölgelerin özelliklerini ve bölge belirlemede kullanılan kriterleri açıklayabilirim.			
2. Ülkemizdeki doğal ve beşerî bölgelere örnek verebilirim.			
3. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklayabilirim.			
4. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri veya şehirleri sınıflandırabilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)		KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)
SONUÇ: 7-8: ÇOK İYİ		5-6: İYİ	3-4: ORTA
2: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)		0-1: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)	

Bilgi Havuzu

Kömür, petrol ve doğal gazın yanması sonucu atmosfere sülfür ve azot oksit gibi kimyasal maddeler karışır. Bu kimyasal maddelerin atmosfere karışmasında araba, uçak ve termik santrallerde kullanılan fosil yakıtlarla endüstriyel faaliyetler etkilidir. Atmosfere karışan bu kimyasal maddeler, havadaki su buharı ile birleşerek nitrik ve sülfürik asidi oluşturur. Suyun doğal döngüsü sırasında yağmur, kar veya sisle birleşerek yeryüzüne geri döner. Bu şekilde meydana gelen yağışlara **asit yağışları** denir. Asit yağışları, su buharının dışında gaz ve partikül hâlde de yeryüzüne inebilir.

Radyoaktif atıklar ve nükleer denemeler, nükleer (radyoaktif) kirliliğe neden olmaktadır. Bu kirlilik; radyoaktif maddelerin hava, su ve toprağa karışmasıyla meydana gelmektedir.

Teknolojinin gelişmesi gürültü kirliliğini beraberinde getirmiştir. Sanayi kuruluşları, ulaşım araçları ve çeşitli araçlar gürültü kirliliğini oluşturmaktadır. Gürültü kirliliği, insanda fiziksel ve psikolojik rahatsızlıklara neden olabilmektedir.

Yerleşme alanlarının genişlemesi, açık alanların aydınlatılması, sanayi kuruluşlarının sayısının artmasıyla gökyüzüne aşırı ışık yayılmaktadır. Gökyüzünün olağan görüntüsünü bozan bu duruma ışık kirliliği denir (Görsel 4.10.). İnsanların yanlış aydınlatma kullanmasıyla gökyüzünün doğal görünümünün bozulması, insan sağlığına ve ekosisteme zarar verebilmektedir.

İnsanların sağlıklı yaşam sürebilmesi için sağlıklı besinlere ihtiyacı vardır. Hava, su ve toprak kirliliği besinlerin de kirlenmesine neden olmaktadır. Besinlerimizi elde ettiğimiz bitki ve hayvanlar, kirlenen bu doğal ortamlarda yaşamlarını sürdürmekte bu da insan sağlığını tehdit edebilmektedir.

Dünyada yaşanan çevre sorunlarının çözümü için öncelikle bizim duyarlı olmamız gerekir. Duyarlılık ise eğitim ile kazanılabilir. Bazı sorunların bugün karşımıza çıkması, insanların geçmişte yeterince duyarlı davranmamasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden yer altı ve yer üstü kaynaklarımızı bilinçli kullanmalıyız. Bu şekilde bu kaynaklardan daha uzun süre yararlanabiliriz.

Görsel 4.10. Işık kirliliği

Çevreden Yararlanma ve Sonuçları

Uygulama

İnsan, ihtiyaçlarını karşılamak için çevreden yararlanır ve ihtiyaçlarını karşılarırken çevreye etkide bulunur. Buna göre aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi doldurunuz.

İhtiyaçlar	İhtiyaçlara Yönelik Yapılan Faaliyetler	Çevreye Yapılan Etkiler	Çözüm Önerileri
Barınma	Meskenler yapmak	Tarım alanlarının daralması, Ormanların tahrip edilmesi	Yerleşme alanı olarak tarım dışı alanların kullanılması
Beslenme			
Enerji üretimi			
Savunma			
Dinlenme ve eğlenme			
Sanayi			
Ulaşım			
Ticaret			

Sümer'in Çöküşü: İlk Ekolojik Kriz

Okuma Parçası

1000 yıllık gelişme döneminden sonra Fırat-Dicle Vadisi'ndeki medeniyet merkezi, kuzeye doğru Sümer'den Akad'a -şimdiki Bağdat yakınına- taşındı. Tarihçiler, bu kuzeye doğru kayma ile ilgili olarak çeşitli nedenler ileri sürerler. Daha yakın zamanlardaki deliller, insanın toprağı 1000 yıllık yanlış kullanımının neden olduğu tuzlanma olayının Sümer'in çöküşünde temel rolü oynadığı fikrini vermektedir. Sümer'de tuz birikimi, ilk başlarda sulama sınırlandırılarak ve arazi dönüşümlü yıllarda ekilip biçilerek kontrol altında tutuluyordu. Fakat savaşlar ve arazi üzerindeki nüfus baskısı, aşırı sulama ve sürekli ekim zorunluluğunu doğurmuştu. Bu uygulamalar da MÖ 2400 ile 1700 yılları arasında tuzlanmayı arttırmış ve Sümer'in düşüşünde nedensel faktör olmuştur.

Bu dönem boyunca 150 yıl süreyle Fırat ve Dicle nehirlerinin ayakları üzerinde yer alan iki komşu şehir Girsu ve Umma, ortak sınırları çevresindeki bereketli topraklar üzerinde anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Girsu egemenlik kurmaya başlayınca nehrin daha yukarısında yer alan Umma halkı, tartışmalı topraklara su veren kanalları kapattı. Buna tepki olarak Girsu kralı da Dicle Nehri'nden kendi sınırına doğrudan bir kanal inşa ettirdi. Bu kanal sulama suyu için önemli bir kaynak hâline geldi fakat Fırat'tan gelen su ile birleşince su tablasının birikmiş tuz yüzeyinden yükselmesi söz konusu olmuştu. Girsu'da tuzlu toprak parçaları Dicle Kanalı'nın inşasından hemen sonra ortaya çıkmıştı. Daha sonraki 300 yıl içindeki toprak çalışmaları daha önce tuzlu olmadığı belirtilen toprakların tuzlandığını doğrulamaktadır. Sümer'de, buğday üretiminden tuza daha dayanıklı arpa üretimine geçilmesi tuzlanmanın kronik bir sorun hâline geldiği fikrini vermektedir. MÖ 1700'e doğru buğday artık Güney Mezopotamya'da yetiştirilemiyordu ve ürünün hasadı da daha önce kaydedilen miktarlara göre üçte bir oranında azalmıştı. Bu tahribatın büyük nüfus topluluklarına, tapınak komplekslerine, saraylara ve profesyonel bir orduya sahip şehirseller merkezlerin gıda tabanını büyük ölçüde etkilediği açıktır. Mezopotamya'nın önceleri güvenilir bir gıda fazlalığı sağlamaya yeterli verimlilikteki alüvyal ovaları tuzlanmadan zarar görmüştü.

(Tümertekin, E., Özgüç, N., 2009)

Çevremizde Yaptığımız Değişiklikler

Ders Dışı Uygulama

Yaşadığınız bölgede,

- İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için doğayı kullanma biçimlerini araştırınız.
- İnsanın etkisiyle doğada meydana gelen değişimlerle ilgili sunu, afiş vb. etkinlikler hazırlayarak sınıfta paylaşınız.

Nükleer Santrallere İhtiyacımız Var mı?

Uygulama

"Türkiye'de nükleer santrallere ihtiyaç var mıdır?" sorusu ile ilgili düşüncelerinizi altı şapkalı düşünme tekniğini kullanarak sınıfta tartışınız.

Not: Altı şapkalı düşünme tekniği, bir konu hakkında farklı bakış açılarıyla yeni fikirler üretilmesini sağlayan bir öğretim tekniğidir.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. İnsanlar, hayatlarını kolaylaştırmak amacıyla yaptığı faaliyetlerle doğaya müdahale etmiştir.

Aşağıdakilerden hangisinde insanın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla doğaya yaptığı müdahale yanlış eşleştirilmiştir?

- A) Yerleşme → Mesken
 B) Tarım → Su kanalı
 C) Turizm → Viyadük
 D) Enerji → Baraj
 E) Ulaşım → Tünel

2. İnsanların çevre üzerindeki etkisi günümüzde artmıştır. Bataklıklar kurutulmuş yerleşim alanları açılabilenkte, köprü ve tüneller yapılarak dağlar aşılabilmektedir.

Yukarıdaki parçaya göre aşağıdakilerden hangisi, insanların doğal çevreye yaptığı etkilerin artmasında daha fazla etkili olmuştur?

- A) İş imkânlarının artması
 B) Yer altı kaynaklarının hızla tüketilmesi
 C) Yeni devletlerin ortaya çıkması
 D) Teknolojik imkânların gelişmesi
 E) Şehirlerin fazla göç alması

“Sanayileşmenin ortaya çıkmasıyla birlikte günümüzde doğal çevrenin tahrip edilmesi ciddi boyutlara ulaştı. Yaşadığımız çevrenin havası, suyu, toprağı ve bütün canlı türleri bu çevre tahribatından etkilenmeye başladı. Bu durum, ekosistemdeki hassas dengenin bozulmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda oluşan çevre kirliliğinden en çok zararı su kaynakları görmektedir. Evlerden ve fabrikalardan çıkan atıklar, arıtılmadan akarsular aracılığıyla göllerde ve denizlerde birirmektedir.”

Aşağıdaki 3 ve 4. soruları parçaya göre cevaplayınız.

3. **Çevre kirliliğinin ortaya çıkmasında ve artmasında etkili olan başlıca faktör aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Hava akımları B) Sanayileşme C) Kuraklık D) Ulaşım E) Sıcaklık değişiklikleri

4. **Yukarıdaki parçaya göre çevre kirliliğinden en çok zarar gören doğal unsur aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Meskenler B) Su kaynakları C) Fabrikalar D) Buzullar E) Tarım alanları

5. **Aşağıdakilerden hangisi insanın doğal çevre üzerindeki etkisine bir örnektir?**

- A) Yoğun kar yağışlarının yolları kapatması
 B) Güney Yarım Küre’de yerleşmelerin daha çok kuzey cephelerde bulunması
 C) Ekvator’da kalıcı karlara rastlanması
 D) Yol çalışmalarının heyelanı tetiklemesi
 E) Deniz seviyelerindeki değişimler

6. **Aşağıdakilerden hangisi, insanların doğal çevreyi yanlış kullanması sonucunda ortaya çıkan olumsuzluklardan biri değildir?**

- A) Asit yağışları B) Erozyon C) Ozon tabakasının seyrelmesi D) Volkanizma E) Heyelan

7. Coğrafya Öğretmeni Benhur Bey; insan ve çevre konusunu anlatırken öğrencilere, “İnsan mı doğayı yoksa doğa mı insanı etkiliyor?” şeklinde bir soru sormuştur. Öğrencilerin bir kısmı, doğanın insan üzerinde etkili olduğunu, diğer bir kısmı da insanın doğa üzerinde etkili olduğunu savunmuştur. Öğretmen, doğanın insan üzerinde etkili olduğunu savunan öğrencilerden örnek vermelerini istemiştir. Öğrencilerin verdikleri örnekler aşağıdaki gibidir.

Cemil: Deprem olduğunda insanlar korku içinde çaresiz kalır.

Kadir: Aşırı yağışın neden olduğu selden dolayı insanlar evlerini terk eder.

Beyza: Denizde fırtınaya kapılan bir balıkçının kayığı alabora olur.

Melek: İnsanlar, dağlık ve engebeli arazilerde ulaşımı sağlamak için viyadük ve köprüler yapar.

Kübra: Kış mevsiminde yoğun kar yağışı ve sisten dolayı ulaşımında aksamalar yaşanır.

Orhan: Akarsu, gelgit ve dalgadan elektrik enerjisi üretilir.

Buna göre hangi öğrencilerin bu konu ile ilgili verdiği örnekler yanlıştır?

- A) Cemil-Beyza B) Kadir-Orhan C) Beyza-Kadir D) Melek-Orhan E) Orhan-Beyza
8. İnsanlar, doğal çevreyi kullanırken çevre üzerinde bazı değişiklikler yapmakta bu da doğal dengenin bozulmasına neden olmaktadır.

Aşağıdakilerden hangisi bu duruma örnek olarak gösterilemez?

- A) Toprağın yanlış kullanılmasının sonucunda erozyonun artması
 B) Akarsuların aşırı ve bilinçsiz kullanılmasıyla kurumması
 C) İnsan kaynaklı orman yangınlarının artmasıyla orman alanlarının azalması
 D) Deprem sonrasında tsunami oluşması
 E) Petrol ve kömür gibi enerji kaynaklarının aşırı kullanılmasıyla havanın kirlenmesi

Daha fazla soru için MEB kazanım kavrama testlerine bakınız.

Aşağıdaki Öz Değerlendirme Formu, bu bölümde edindiğiniz bilgileri değerlendirebilmeniz amacıyla hazırlanmıştır. Size uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

ÖZ DEĞERLENDİRME FORMU			
KONULAR	EVET	KISMEN	HAYIR
1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerine örnek verebilirim.			
2. Doğa-insan etkileşiminden kaynaklanan riskleri açıklayabilirim.			
3. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri açıklayabilirim.			
TOPLAM PUAN		
DEĞERLENDİRME:			
EVET (2 PUAN)	KISMEN (1 PUAN)	HAYIR (0 PUAN)	
SONUÇ: 6: ÇOK İYİ	5: İYİ	3-4: ORTA	
2: GEÇER (Konuları tekrar etmelisiniz.)		0-1: ZAYIF (Bölümü tekrar çalışmalısınız.)	